

FRAGMENTE DE PREDICI

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Trei personaje biblice: Avimelech, Avraham și ...Fichol

(Din predica rostită în prima seară de Roș Hașana 5730)

...Regele filistenilor caută mereu gilceavă pașnicului Avraham. El nu-i poate suporta vecinătatea. Refuză să coexiste cu dînsul. Înseși numele lor au o semnificație care îi face să reprezinte două lumi diferite, două concepții de viață opuse. Amîndoi sînt Av — adică părinte.

Avimelech însă e părintele care e și Melech, adică rege, părinte în sensul de stăpîn absolut al supușilor săi. El dispune de viața și de moartea sclavilor și nici prin gînd nu-i trece să le îmbunătățească traiul. Pustietatea trebuie să rămînă neatinsă. Avimelech are destule bucate, nicîcînd nu-i lipsește apa pentru a-și astîmpăra setea. Ce se va întîmpla cu servii nu e important. Ca atare, munca și strădania lor trebuie să fie închinată unui singur scop: huzurul stăpînului.

Avraham e și el părinte, însă, precum l-a caracterizat vrerea dumnezească אב הַסּוּן נֹיִים „părinte al sumedeniei de seminții” (Genesis 17—5). Pentru Itzhak și Ismael, pentru Isaac și Esav, pentru toate religiile și pentru toate culturile, pentru toate rasele și pentru toate civilizațiile, el rămîne Părintele care îi unește pe toți prin aceeași dragoste. El nu e rege, nici stăpîn, iar întreg efortul său și al celor care îi urmează învățătura este lupta împotriva deșertului, cucerirea sa, transformarea sa în oază înfloritoare. Mai multă apă, mai multă hrană pentru toți oamenii, chiar dacă ei sînt niște călători necunoscuți „Gemilut hasadim גְּמִילוּת חֲסִדִּים drepate și dragoste între oameni; iată ceea ce înfățișează cel dintîi mono-teist drept concepție de viață, iată ceea ce nu poate îngădui un tiran ca Avimelech.

Mai tîrziu, într-a doua generație, un alt Avimelech va căuta și dînsul cu orice chip să „astupe fîntînile” ce le va sapa fiul lui Avraham și moștenitorul său spiritual Itzhak. „Eisek” și „Sitna” — jaf și pizmuală se vor numi aceste locuri în care brațe ome-nești au încercat să transforme pustul în grădină, iar altele s-au năpustit, cu ură și invidie, să jefuiască ceea ce s-a clădit, să nimicească totul pentru ca nisipul să acopere din nou acele locuri (Genesis 26—21 și 26—22).

Iată însă că în capitolul biblic ce-l citim în prima zi de Roș-Hașana, cînd întîmpinăm un nou an, Avimelech apare într-o ipostază cu totul nouă,

îmbucurătoare și dătătoare de speranță. El acceptă, înșfîșit, să se așeze la aceeași masă cu Avraham și să încheie cu dînsul un legămînt. El recunoaște că „D-zeu e cu tine în tot ceea ce faci” א' עַם כָּכָא אֲשֶׁר אֲתָה עֹשֶׂה (Genesis 21—22), își dă seama că războaiele aduc numai nenorociri, iar pacea va genera doar binecuvîntare pentru toți și se decide... să-l recunoască pe Avraham, să accepte prezența sa și dreptul său la viață. Cărei minuni i se datorează această schimbare la față? Cum de s-a putut ajunge la situația ca belicosul Avimelech să ajungă, pînă la urmă, la sentimente mai bune? Lectorul atent al fragmentului biblic va trebui, spre a-și putea explica acest miracol, să-l recitească și va constata că, de data aceasta, Avraham nu era un singur interlocutor, ci doi. Nu numai Avimelech „grăiește către Avraham”, ci și un personaj nou, despre care pînă acum nici n-a fost vorba și care apare deodată acum, în momentul dramatic, în clipa decisivă. El se numește Fichol și e consilierul, sfetnicul cel bun al lui Avimelech (Ibidem 21—22). Precum am găsit în numele celor doi eroi oponenți sinteza personalităților lor, vom căuta în numele celui de-al treilea explicația revirimentului produs. Credem că nu greșim că autorul divin al Torei mînuiește aceste nume biblice cu un tîlc anumit și în vederea desprinderii unei învățături. Știți ce înseamnă, în limba ebraică, Fichol? E un cuvînt compus din Fi — gura și Chol — toți, adică glasul tuturor, sau în limbajul modern, *opinia publică*. Avimelech a putut să se războiască, să semene ceartă și prăpăd cît timp nu se auzea decît glasul său de despot oriental. Din clipa, însă, în care acest glas e acoperit de cel al tuturor, al multîmilor însetate de apă și de pace, el este nevoit să încheie legămînt de bună vecinătate cu Avraham. וְהִכִּיתָ אֲבִרָהָם אֶת אֲבִימֶלֶךְ

„Iar Avraham muștră pe Avimelech în legătură cu fîntîna pe care au răpit-o servii lui Avimelech. (Ibidem 21—25). Iar ca simbol grăitor al păcii în mijlocul deșertului, al păcii care nu poate aduce decît binecuvîntare, ei, rivalii de ieri, împletesc acum laolaltă efortul și sapă împreună o „fîntînă a jurămîntului de alianță” — Beer-Sheva. (Ibidem 21—31). În locul

„Iar Avraham muștră pe Avimelech în legătură cu fîntîna pe care au răpit-o servii lui Avimelech. (Ibidem 21—25). Iar ca simbol grăitor al păcii în mijlocul deșertului, al păcii care nu poate aduce decît binecuvîntare, ei, rivalii de ieri, împletesc acum laolaltă efortul și sapă împreună o „fîntînă a jurămîntului de alianță” — Beer-Sheva. (Ibidem 21—31). În locul

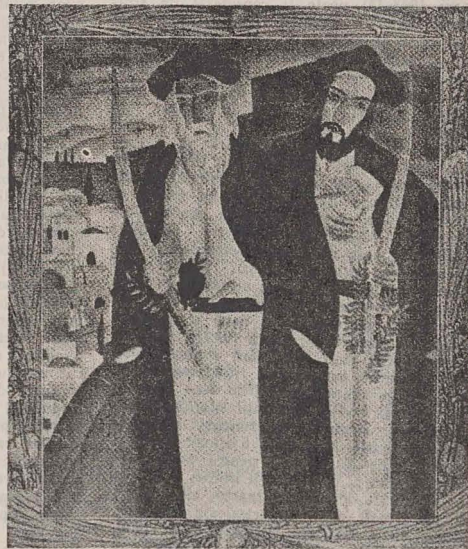
(Continuare în pag. U-a)

MESAJ DE SIMHAT TORA

La solicitarea d-lui Moșe Iaffe, președintele lui Heichal Shlomo (centrul șef-rabinatului din Israel) Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a transmis un mesaj de binecuvîntare

sacerdotală, spre a fi citit credincioșilor care se adună la Ierusalim în ziua de Simhat Tora spre a serba, potrivit tradiției, sărbătoarea Torei într-o procesiune comună.

Reuven Rubin:
SUCOT
pictură

SIMHAT TORA— cununa sărbătorilor de toamnă

Cu sărbătoarea de Sucot se începe perioada veseliei. După zilele de rugăciune și reculegere, de pocăință și de hotărîrea de a evita pe viitor păcatele, privirea, care a judecat și a scrutat viața în mod critic, a cîntărit și adesea a invocat scuze pentru cele făptuite, se întoarce acum dinspre interiorul ființei noastre în afară, spre natură. Din albul sinagogii evreul pășeste în simfonia culorilor de toamnă, adună crengile pline de frunze verzi, clădește o adevărată colibă, subredă, și este... fericit. Păcatele trecute sînt iertate, îl învață credința sa. Viața a început din nou! Gîndurile triste, posomorîte, sînt alungate; nimic să nu tulbure atmosfera optimistă a săptămînii festive, căci mărul paradisiului răspîndește în juru-i aroma sa minunată, ochiul și inima se bucură la vederea splendorilor ramuri de palmier. Euforia ia locul grijiilor...

Și apoi vine ultima zi, ca o încununare a încheierii zilelor de sărbătoare: Simhat Tora, ziua în care poporul se bucură pentru moștenirea sa spirituală, iar oamenii, cu miile, purtînd în brațe sulurile de Tora, dansează, într-un extaz divin, o jumătate, o noapte întreagă.

Este surprinzător că Simhat Tora nu este menționată în Biblie nici măcar printr-un singur cuvînt — în ordinea instituirii sărbătorilor ea este pur și simplu a opta zi de Sucot, ca zi de încheiere a zilelor festive, munca fiind interzisă în această zi — și că nu Iudeea ci Babilonia a fost locul de origine a sărbătorii. În colectivitățile evreiești

din diaspora babiloneană se obișnuia ca citirea Torei în sinagogă să se facă în cadrul unui ciclu anual. Pentateuchul era împărțit în 54 de parase (parșiot), în raport cu numărul săptămînilor dintr-un an bisect. În Palestina, dimpotrivă, împărțirea consta din 155, respectiv 175 de sedarim, pentru citirea eventuală a Torei într-un interval de trei sau trei ani și jumătate. De aceea, între casele de rugăciune din Palestina și cele din Babilonia nu exista posibilitatea ca citirea Torei să înceapă la aceeași dată, în fiecare an și să se termine printr-o ceremonie festivă pentru a se începe din nou anul următor. Cu alte cuvinte: sărbătoarea de Simhat-Tora a rămas rezervată evreilor din Babilonia. Această diferență dintre durata citirii Torei, între o țară și alta, așa cum a demonstrat învățatul israelian Avraham Jaari, în cartea sa referitoare la istoria apariției zilei de Simhat Tora (Toldot bag Simhat Tora, Ierusalim 1964) s-a observat încă din perioada gaonică și a durat pînă în cea a cruciadelor. Evreii palestinieni, care trăiau în afara granițelor lor, țineau mult la vechile lor obiceiuri. Despre aceasta ne relatează și vestitul călător evreu Benjamin de Tudela, care a poposit prin Egipt în anul 1170. În Cairo, scrie el, există două sinagogi. Una e frecventată de evreii care provin din Babilonia, cealaltă de cei din Palestina. Împărțirea capitolelor din Tora corespunde aceleia a evreilor din fiecare țară de origine. De Simhat Tora toți evreii se rugau laolaltă, putînd astfel să savureze împreună plăcerea sărbătorii.

De cînd se consideră ultima zi de Sucot ca zi de Simhat Tora? Asupra anului precis nu se poate răspunde exact la această întrebare. În orice caz se pare că începînd din epoca amoraimilor — generațiile de renumiți învățați din școlile babilonene de la Nahardea, Șura și Pumpadita, care au durat pînă prin secolele 3—4 ale erei noastre — Simhat Tora nu însemna la început ziua, ci pur și simplu sărbătoarea încheierii citirii Torei și a reînceperii ei. Ziua respectivă se numește *Iom habraha*, „ziua binecuvîntării”, numită astfel după ultimul capitol din Tora, care conține binecuvîntarea lui Moșe, și pentru că tot în această zi, regele Solomon a binecuvîntat poporul în templul nou sfințit (Regi 1, 8—22), iar conform relatării biblice acest moment se citește și la Haftara. Rav Saadia Gaon vorbește și el, în comentariul lui la cartea de rugăciuni, despre „Ziua binecuvîntării”. Abia după perioada gaonică se folosește pentru prima dată în Spania noua denumire „Iom Simhat Tora”, „Ziua bucuriei Torei”. Mai tîrziu, denumirea a fost adoptată și în celelalte țări. În cele din urmă, sistemul-sedarim palestinian a dispărut, iar uzul babilonean s-a generalizat.

(Continuare în pag. U-a)

Citiți în acest număr:

SINAGOGI ÎN ISRAEL
de Victor Rusu
(pag. III-a)

COMUNITATEA
DIN FRUMUȘICA

de M. Cotter
(pag. V-a)

NU TREBUIE SĂ FII BUN!
de Șalom Alehem
(pag. VI-a)

FOLCLOR HASIDIC
(pag. VII-a)

Un mare roman biblic:

„IOSEF ȘI FRAȚII SĂI” DE THOMAS MANN

Marele roman în patru volume al lui Thomas Mann (apărut pentru prima dată între anii 1933-43) poate fi considerat un strălucit comentariu al cărții Genezei. Deși eroi principal al romanului este Iosef și istoria vieții sale, autorul concentrează în orbita sa întreaga istorie a patriarhilor, începând cu chemarea lui Abraham de a părăsi țara natală și până la moartea lui Iacov în Egipt.

Dar istoria nu se desfășoară pe o simplă linie narativă, Mann a știut că nu se va putea lăsa la întrecere cu elocvența simplificată a Bibliei. El a urmărit nu numai să povestească istoria, ci să exploreze modul cum vedea lumea biblică, să dezvăluie căile prin care imaginația omenească se împletește cu mitul și istoria. Trecutul unui neam este plin de fapte contradictorii; prin opera scriitorului ele fuzionează și reapar într-o formă definită, cu o nouă semnificație etică; personajele își joacă fiecare rolul istoric. El face acest lucru fără a reinvia neapărat fapte ce amintesc un ritual tradițional, în parte, pentru că amintirile s-au contopit în decursul multor generații oferind posterității una singură, uniformizând diferitele caractere; astfel a apărut o istorie unică și un rol unic al acesteia pentru a exprima sensul plener al continuității istoriei.

Caracterele, atât al lui Iacov, cât și acela al lui Iosef, apar în tetralogia lui Th. Mann, cu o claritate uimitoare. Ait unu, cit și celălalt îmbină latura vizionară cu cea a unei practici subtile. Iacov este obsedat de sensul destinului, de semnificația binecuvântărilor divine, de definirea noțiunii Dumnezeu și legătura Lui cu procesul istoric.

Iacov este un om al păcii, el preferă spiritul forței, e dornic să pună întreaga sa inteligență în slujba lui Dumnezeu și a istoriei. Mann e un mare povestitor; el acordă prioritate adevărului, fără a neglija importanța destinului, căci adevărul este unic și suprem, de care el însuși se simte posedat și în căutarea cărui se află permanent.

Istoriile despre strămoșii săi, concepțiile despre Creație, despre Noe și potop, despre menirea lui Abraham, plecarea lui Eliezer pentru a-i găsi o mireasă lui Ithac, tatăl lui Iacov, toate acestea stăruie în mintea sa, căpătând mereu noi sensuri, dezvoltând noi legături cu prezentul.

Este Eliezer slujitorul care-i povestește tinărului Iosef „istorisiri despre Iacov” și-l familiarizează cu istoria și mitologia poporului său, cit și a celorlalte popoare (inclusiv egiptean, — este el, se întreabă Mann, cu adevărat unii și același care a fost slujitorul lui Abraham și i-a găsit lui Ithac o soție, pe Rebeca?)

Judecând după unele convorbiri dintre Iacov și Iosef, se putea conchide că ar fi fost unul și același; Mann, însă, ne asigură că aceasta e imposibil, căci Eliezer al lui Abraham a trăit cu mult înainte, Eliezer este prototipul slujitorului; el e ajutorul și sfetnicul; el are un rol important în respectarea și menținerea tradiției. În persoana și numele său, tradițiile familiei se îmbină și capătă noi semnificații.

Procedul folosit de Mann în evocarea trecutului lui Iacov este aidoma evocării unui vis. Visul, însă, este în strînsă legătură cu realitatea. El conferă vieții lui Iacov, cit și a lui Iosef, adevăratul sens, căci Iosef îi semăna tatălui prin firea sa, imbinare de visător și subtil om practic. Iosef, de asemenea, a fost profund implicat în desfășurarea destinului; firea sa, profund egocentrică și care la început i-a fost lui însuși atât de nefavorabilă și chiar dăunătoare, este este și aceasta un factor al destinului său. Căci Iosef este făturul istoriei; el crează istorie în afara rolului său de visător; aceasta cerea răbdare, istețime și îndeminare, precum și un fel special de egoism altruist, trăsătură comună și destul de frecventă în viața patriarhilor. Această trăsătură implică încredere în grația lui Dumnezeu, câștigarea bunăvoinței divinei un sens al pasivității — dacă îl privim sub aspectul că s-a lăsat în voia întâmplărilor din care avea să iasă integru, nestrăvănindu-se povara lor, căci el se comporta în afara istoriei predestinate — și al auto-controlului în același timp.

Metoda pe care Mann o utilizează în tratarea personajelor biblice le conferă acestora profunde trăsături psihologice și, totodată, le proiectează în timp ca pe o parte integrantă dintr-un îndepărtat peisaj mitic și istoric, înrânduindu-le astfel cu întregul patrimoniu de idei și întâmplări din antîcui Orient mijlociu.

Romancierul și-a conceput și studiat temeinic subiectul înainte de a purces a-l așterne pe hîrtie. A studiat învățătura biblică

și lucrările asiriologilor, egiptologilor, arheologilor, a lingviștilor semitici, a istoricilor mitului și ai religiei. Întreagă această multiplă cunoaștere prinde viață în prezentarea caracterelor și chiar în lungile digresiuni „explicative, umoristice pe-alocuri sau ironice în ton, în felul cum scriitorul stabilește legătura între mit și istorie, cugînd la psihologia destinului.

Toate acestea fac din cartea lui Thomas Mann mai mult decît un roman; acestea sînt totodată meditații asupra originii ideilor religioase, asupra legăturii dintre amintire și discernămint asupra locului ce-l ocupă relațiile istorice în dezvoltarea imaginației religioase și etice, asupra raporturilor dintre diferitele culturi ale antîcui Orient mijlociu și despre multe altele.

Procedul amplu tehnic folosit de romancier îi oferă posibilitatea de a relate, prin redarea vieții lui Iosef, întreaga Geneză. Șiretlicul la care recurge Iacov spre a obține, de la Esav, dreptul primului născut este unul din cele mai semnificative episoade din întreaga tetralogie. Faptul de a dobîndi prin iscusință ceea ce știi că-i aparține prin destin și necesitate reprezintă o temă care elucidează atît psihologia individuală, cit și sensul istoriei și al providenței care ocupă un loc atît de important în întreaga istorie.

Daș capitolele cele mai sugestive constituie acele narațiuni în care Mann izbutește să plaseze puternic, în timp și spațiu, istoria din Biblie, dîndu-i în același timp dimensiuni psihologice moderne. Îndelungata trudă a lui Iacov pentru unchiul său Laban (reprezentat în roman ca un caracter cu totul respingător), dragostea sa pasionată pentru Rachel și problemele morale ce-i frămîntau cugetul, totul este evocat în mod strălucit, inclusiv povestea de dragoste, de o intensitate lirică ce străbate ca un fir roșu toate cele patru volume ale romanului.

De asemenea, impresionantă este și narațiunea vieții tragice a Rachelei, care a murit de tinăr, la nașterea celui de-al doilea fiu al ei, Benjamin. Toate aceste fapte determină caracterul lui Iosef, legătura dintre acesta și tatăl său, care l-a păgubit, egoismul său și sentimentul superiorității de întîi născut al adevăratei soții iubite.

Frații lui Iosef nu sînt figuri atrăgătoare, cu excepția micului Benjamin și, într-o oarecare măsură, a lui Reuben, care are remușcări pentru păcatele sale și vrea să-și răscumpere greșile. Luați însă în ansamblu, ei nu sînt decît un grup de păstori primitivi, împlinindu-și fiecare rolul, într-un mod cu totul de neînțeles, în desfășurarea destinului.

Mann nu comentează deloc brutalitățile de care se pomenesc în istorisirea biblică, cum e, de exemplu, cea jomică și crudă războare săvîrșită de frații lui Iosef la

DIN ÎNȚELEPCIUNEA STRĂBUNĂ

Cineva i-a spus lui rabi Beniamin:

— Mi se pare ciudat blestemul pe care l-a dat Dumnezeu șarpelei ca să mănînce pulbere. Dacă Domnul i-a hărăzit asemenea fire ca să se hrănească din pulbere, înseamnă că mai curînd l-a blagoslovit decît l-a blestemat, fiindcă în felul acesta va găsi oricînd cu ce să se hrănească...

— Dumnezeu i-a poruncit omului — răspunse rabinul — să-și cîștige pîinea cu sudoarea frunții iar la nevoie să-i ceară ajutorul; femeii i-a poruncit să nască din dureri iar dacă-i va fi greu, să-i ceară Domnului îndurare. În felul acesta omul rămîne legat de Dumnezeu și găsește calea către el. Dar șarpele, care este cauza răului, a fost înzestrat cu tot ce are nevoie pentru ca să nu se mai adreseze Domnului cu nici o rugămînte. Așa le dă Dumnezeu uneori și celor mișei multă bogăție, dar nu le deschide nici o cale către cer...

Marc Chagall: Sucot

Sechem. Aceasta însă nu scuza purtarea intolerabilă a tinărului Iosef. Totul nu este, însă, decît o parte din desfășurarea marii povestiri biblice în care istorie, mit și psihologie individuală se împletesc, pentru a ilustra sensul în care omul îl concepe pe Dumnezeu și procesul istoric.

Cu mare măiestrie este zugrăvită scena din Egipt, unde Iosef este adus pentru prima dată și vîndut lui Potifar. Deosebirea dintre această civilizație coruptă și dedată luxului și viața simplă, pastorală, a fiilor lui Iacov, „traul cîstîit și plin de gînduri înălțătoare al patriarhilor este scos în evidență cu o forță uimitoare prin acele amănunte picturale care denotă ampla documentare a lui Mann în domeniul egiptologic.

Cu adevărat demnă de menționat în această parte a romanului este zugrăvirea portretului soției lui Potifar, care deși în relatarea biblică rămîne mult în umbră, este, în creația lui Mann, o ființă reală, care suferă. Ea este descrisă ca soția distinsă a înaltului demnitar de la curte, turburată pentru prima dată (profund și împotriva voinței ei) de pasiunea pentru frumosul și înzestratul tinăr ebru. Treptat, această pasiune îi va distruge viața.

Ea este, într-un anumit sens, o Phaedră egipteană, în timp ce Iosef este abia un Hipolit. Și el trebuie să lupte împotriva ispitei și, în ultima fază, fuge de obiectul ispitei lăsîndu-și veșmintul în mîinile ei, nu însă din dezgust, ci din teamă de propria slăbiciune.

Cu o forță inegalată este înfățișată impresionantă simplitate în care Biblia relatează revelarea lui Iosef către frații săi. Benjamin este înfățișat oarecum derutat de realitatea destinului lui Iosef atunci cînd, la serbarea pe care acesta a dat-o în cinstea fraților săi, Benjamin s-a bucurat de cea mai mare favoare. Astfel, cînd Iosef anunță: „Eu sînt fratele vostru, Iosef”, Benjamin, plin de bucurie, șoptește: „Ah, desigur, el e, desigur, el e!” dîndu-și deodată seama că îndoiala care pînă nu demult îi chinase sufletul s-a prefăcut dintr-odată în certitudine. E o foarte reușită realizare această prezentare a întorsăturii pe care au luat-o lucrurile și nu e singura din cuprinsul romanului care, pe bună dreptate, poate fi considerat drept opera de cîpătii a lui Thomas Mann. Pătrunzînd adînc în fondul cărții biblice, scriitorul i-a conferit o nouă viață și un sens nou, reactualizînd și adaptînd oamenilor și faptele la realitatea epocii sale; el și-a creat eroii după necesitățile noastre psihologice și etice și aceasta este, fără îndoială, un fapt cu totul remarcabil.

Aceasta nu înseamnă, desigur, că acest unic monument cultural care e Biblia a fost înlocuit printr-o nouă creație; înseamnă, mai curînd, că sîntem invitați a privi către vechea carte cu o curiozitate și un interes nou, cu o nouă conștiință. Căci specificul adevăratei culturi acesta este: a reinnoi ceea ce trecutul menține în viață.

EMISIUNE CONSACRATA ROMÂNIEI

Televiziunea din Paris a prezentat o emisiune consacrată României. Realizatorii au oferit telespectatorilor francezi o panoramă a eforturilor depuse de către poporul român în diferite domenii de activitate — industrial, economic și cultural, scoțînd în evidență progresele multilaterale realizate. De asemenea postul de radio „France Inter” a transmis o emisiune cuprinzînd mai multe reportaje sonore turistice, folclorice și culturale, cit și convorbiri și documente asupra relațiilor franco-române.

O NOUA MINĂ DE LIGNIT

În bazinul Motru din județul Gorj a intrat în funcțiune un nou obiectiv carbonifer, mina de lignit Lupoia. Noua exploatare, a patra din acest bazin, a început să producă cu două luni mai devreme față de prevederile din planul de investiții. Proiectată pentru o capacitate de 700 000 tone lignit pe an, mina Lupoia este dotată cu mijloace mecanice de mare randament, care asigură mecanizarea completă a operațiunilor de extracție și transport al cărbunelui la suprafață.

ORAȘE INFRAȚITE

O delegație a Consiliului municipal Constanța, condusă de primarul orașului, Petre Nicolae, a făcut o vizită de prietenie în orașul Rotterdam, la invitația primarului acestui oraș. Delegația română a vizitat obiective social-economice din Rotterdam și a discutat cu oficialitățile locale despre preocupările de viitor ale conducerilor celor două orașe.

DECADA CĂRȚII ROMÂNEȘTI LA LONDRA

La marea librărie „Foyle” din Londra a fost inaugurată o decadă a cărții românești. Mai multe sute de cărți expuse în standuri speciale oferă un tablou sugestiv al literaturii române clasice și contemporane și al activității editoriale în domeniile științei și artei. Sînt prezentate cărți atît în limba română, cit și în traducere engleză și în alte limbi străine. Standurile consacrate cărții românești atrag atenția și aprecierea publicului londonez.

„PRIN ROMÂNIA DE ASTĂZI”

La primăria din Bruxelles a avut loc vernisajul expoziției „Prin România de astăzi”.

Organizată sub auspiciile primăriei și a asociației culturale Belgia-România, expoziția a fost deschisă de senatorul J. Franck. În cuvîntul rostit, d-sa s-a referit la marile succese obținute de poporul român pe plan economic, cultural și social în cei 25 de ani de la eliberare. A vorbit apoi ministrul de interne L. Harmegnies, care a transmis bunele urări ale guvernului belgian și a subliniat simpatia de care se bucură poporul român în Belgia, rolul important pe care îl joacă România pe plan internațional pentru menținerea păcii și pentru dezvoltarea colaborării între state.

Postul de radio Bruxelles a organizat o masă rotundă dedicată României.

SINAGOGI ÎN ISRAEL

Cum aș fi putut să fiu în Țara sfântă fără a-i cunoaște lăcașele de cult? Dacă oriunde în altă parte fiorul religios, inelabilă nevoie de transcendental îl face pe om să treacă pragul casei de rugăciune, în Israel procesul e mai complex, căci acolo nu e doar un act religios ci și unul de cultură. Acel care nu se mulțumește numai cu fața diurnă, aparentă, a realității, acel care vrea să simtă nu numai ritmul trepidant, deseori derutant al clipei ci caută aici, la sursă, ceea ce se cheamă netzah Israel, eternitatea, nu poate să nu treacă, din primele zile, pragul lăcașelor de cult. Căci în vâlmăgiul cotidianului în continuă transformare, ele reprezintă continuitatea, ceea ce e stabil, definitiv și fix, sint temelile, rădăcinile ce dau vigoare și sens acestei realități. De aceea, pentru orice vizitator receptiv și sensibil la specificul țării, lăcașele de cult alcătuiesc înfin mai mult decât un punct dintr-un itinerar turistic. În Israel vizitezi sinagogile — termenul e destul de impropriu — așa cum la Atena te duci la Acropole, la Paris la Luver, la Londra la British Museum, la Leningrad la Emilaj.

Scritind aceste rânduri, imi vin în minte nenumăratele sinagogi al căror prag l-am trecut cu pietate, în cursul aceluiași august atât de torid, atât de israelian. Fiecare are propria sa istorie, uneori veche de secole, altele numărând doar câteva decenii iar în unele cazuri abia cliiva ani, dar toate organice integrate în realitatea victiei, pe care o polarizează și o spiritualizează. Să încerc a dezvolta, pentru cititorii noștri filmul acestor vizite, să îndrept o fasciculă de lumină asupra ecranului de hirtie albă, spre a proiecta câteva secvențe...

Vineri după amiază la Bat Yam. Prima vineri după amiază, primul Sabat în Israel. În lumina crudă, violentă, a verii, orașul, de un alb orbitor, strălucește ca o diademă

uitată la fărâmul mării. Cerul albastru deschis, clădirile albe-albe, marea de un albastru intens, nisipul de aur al plajei, creează o realitate aproape ireală, cu efecte de carte poștală ilustrată. Și în acest decor insolit, cu mers regesc își face apariția prinfesa Sabat. Deocamdată e numai prevestire, bucurie presimțită și dorită, dar curând, în clipe în care soarele își va stinge tîpșia de jar în valurile albastre ale mării, ea va fi aici, prezență binecuvîntată și grațioasă, stăpînă pentru 24 de ore peste oraș, peste lucruri, peste oameni. În cinstea ei, după un ritual străvechi, femeile aprind luminări în fiecare casă. mesele se acoperă cu așternuturi immaculate, flori se ivesc în glaste.

Da, Sabatul e la porțile orașului și în împănirea sa grăbesc acum bărbaiți spre sinagogă. Sfîntul lăcaș are vîrsta orașului, adică cu totul ceva mai mult de un deceniu. Înainte pe aceste locuri nu a fost decât marea și nisipul, nisipul și marea. Ca o altă Palas-Atena. Bat Yam, adică Fiica mării, a înfîntat în capul din trînda, perseverența și ingeniozitatea oamenilor.

Brusc, ca o perdea neagră trasă de o mînă invizibilă, seara a coborît asupra orașului. Bucuria Sabatului a invadat sinagogă, care strălucește cu toate luminile aprinse. Străvechile rugi, întonate în atît de muzical învîr-sfaradi, par de un înedit surprinzător. Le cunoști din primii ani ai copilăriei, îți-au încîntat adolescența, dar purcă acum le auzi pentru întâia oară. Da, tocmai așa a văzut-o rabi Selomo Alcaz Halevy pe mirasa Sabat, el care cu peste patru secole și jumătate în urmă a compus în cinstea ei stihurile:

Vino, dragul meu, înaintea miresei, Să întîmpinăm fața dulce a Sabatului...

Credințioșii reiau stihurile, alcătînd ad-hoc un cor vigoeros, bărbătesc, de sute de voci. Hotărît, mirasa Sabat are parte aici de o primire cu adevărat princiară.

„Și o altă vineri seara, în altă parte a țării, într-un cadru total diferit. Întîmplarea, această prietenă a drumeților, m-a făcut să poposesc în chibuțul Ein-Harod. Ziua fusese la fel de toridă, de incendiară, așa cum sint acolo toate zilele verii, dar atenuată la Ein-Harod de perdeana de verdeață sădită cu multă trudă de mîna omului. Între eucalipti și boschetele de arbuști tropicali, o clădire mică, albă, nou-nouță: sinagoga. Nu au trecut nici șase luni de cînd a fost terminată. Ce misterioase mutații psihologice au îndemnat pe oamenii acestei așezări cu o vechime de o jumătate de secol să construiască acum un lăcaș de rugăciune?

Pe băncile noi, mirosind încă a pădure și lemn crud, au luat loc credincioșii. Nu sint prea mulți, majoritatea oameni trecuți de vîrsta tineretii. Fiecare dintre ei ar tenta pe orice pictor să-i fixeze chipul pe pînză. Ia-l pe acest țărăn cu fața masivă, cu mîini mari, de trudit, cu mustați lungi, albe, răsucite a la Taras Bulba. Cîte veri fierbinți ca aceasta, cîte toamne darnice cîte diluvii au trecut peste el modelîndu-i fața, chipul, sufletul? Șase zile a trudit pe ogor, la plantația de banani sau în ocu-lul de vile, dar acum e aici, în această sinagogă mică și cochetă, cea mai recentă dintre construcțiile chibuțului. Aplecat peste Sidur, masiv și greoi, întonează cu gravitate — cu acea gravitate proprie oamenilor deprinși să trăiască nemijlocit în sinul naturii — stihurile imnului scris cîndva de rabi Selomo Alcaz Halevy:

Vino, dragul meu, înaintea miresei, Să întîmpinăm fața dulce a Sabatului...

Afară strălucea luna și stelele, curmalii erau grei de rod, o vacă mugea leneș în staul, în iarbă greierii fîrîiau nostalgic. Toate aceste senzații și sunete ale nopții chibuțiene invadau, prin ferestrele larg deschise, sfîntul lăcaș — la un moment dat pe ușă s-a ivit pentru o clipă și un cîine — dar nimeni, nici un moment n-a avut sentimentul unui sacrilegiu. În schimb, nu cred să greșesc afirmînd că toți aveau simfămintul miraculos al comuniunii depline între om, Creator și creațiune.

Sinagogi, sinagogi... Am întîlnit atîtea în pelerinajul prin Țara sfîntă că mi-ar fi cu neputință să le descriu pe toate. La Nazaret, antucul și alți de plîm de rezonanțe cor Nazaret — am vizitat sinagoga centrală, construită după planurile unui tînar arhitect, adept al școlii moderniste. Amplasată pe o înălțime ce domină orașul, accesul se face, totuși, nu urcînd, ci coborînd multe trepte. Căci artistul a plecat de la un verset din Psalmi — „Din ascînduri te voi slăvi”... O cupolă imensă de beton (40 de tone) în formă de lîpa atrage de departe privirea. La intrare, un monument, tot în stil modernist, întru gloria eternă a celor 6 milioane de martiri: un tăciune salvat din foc, aluzie la viziunea profeților Amos și Zeharia.

„Sau sinagoga, de asemeni nouă, de la Nir-Etzion. O sală vastă, aerată, sugerînd parcă înfîinitul. Și ferestre, nenumărate ferestre mari, cît perețele, prin care cerul invadează încăperea din toate direcțiile, dînd omului senzația de celest, de înălțimi. Sau sinagoga cu vitralii, pictate de micii artiști din Nitzanim, acel singular kfar-iela-dim. sat al copiilor. Altarul, amvonul pupitelor — totul e miniaturizat, la proporțiile celor ce vin aici la rugăciune. Sau sinagoga lui Ari Hakadoș, din Safed, tulburătorul, fascinantul oraș al cavaliștilor. Totul aici e vechi, totul poartă amprenta secolelor: și chibotul înconjurat de cele două coloane de alabastru, și amvonul de lemn lustruit de coatele altor generații de erudiți, și băncile și pupitrele la care zi și noapte se studiază și azi. Ca să ajungi în acest sfînt lăcaș, străbăți ulicioarele întortochate ale vechiului oraș, în care aerul, lumina par încărcate cu reverberații misterioase, în care pașii, pe dalele de piatră, trezesc ecouri ciudate...

Sinagogi, sinagogi, sinagogi din Israel. Vechi sau noi, fastuoase sau de o aspră sobrietate, în stil modern sau tradițional, ele constituie trepte spre înălțimi, tot atîtea ipostaze ale spiritualității iudaice.

VICTOR RUSU

Lagărul morții de la Sobibor

La o distanță de aproape 8 km. de Vlodave (voivodatul Lublin), străjuită de păduri, se află mica stație de cale ferată Sobibor. În primăvara anului 1942, aproape de această stație, pe o suprafață de 60 ha., a început construirea unui lagăr al morții, ca unul din mijloacele pentru aplicarea diabolicului plan nazist de „soluționare definitivă a problemei evreiești”.

Lagărul morții de la Sobibor a început să funcționeze la 8 mai 1942 și a activat timp de 18 luni, pînă în octombrie 1943. Răscoala deținuților a pus capăt acestei uzine a morții. Miile de cadavre au fost desgropate și arse în uriașe stive. Pămîntul din Sobibor este amestecat cu cenușa acestor victime.

Timp de 18 luni, în lagărul morții din Sobibor au fost uciși aproape 250.000 de evrei. Majoritatea victimelor au fost evrei polonezi, dar au fost aduși aici pentru a fi exterminați și evreii din apusul Europei și din Bielorusia.

Mecanismul pentru uciderea victimelor a fost destul de simplu: o mașină transporta de fiecare dată 500 de nenorociți, alții cîți puteau să încapă în cele cinci camere de gazare. Uciderea lor nu dura mai mult de cincisprezece minute. În lagăr „activau” 200 de călăi.

Sobibor avea o singură menire: uciderea victimelor. Dar cel de-al treilea Reich nu se mulțumea cu atît. Cîteva sute de evrei (pînă le venea și lor rîndul la camerele de gazare) trebuiau să sorteze bijuteriile, hainele, încălțămînta, dinții de aur smulși din gura victimelor. Tot ei erau forțați să tundă părul femeilor înainte de gazare.

În noiembrie 1965, cînd a avut loc la Hagen (R.F. a Germaniei) procesul călăilor de la Sobibor, s-a produs o scenă de un dramatism zguduator. Nahum Tevia, unul din puținii supraviețuitori ai lagărului, a depus pe banca juraților două cozi de păr pe care a fost obligat să le taie la două femei, înainte de gazarea lor. La timpul său, el a îngropat aceste cozi și le-a dezgropat în 1964.

Obiectele jefuite de la victime, în cantități masive, au fost expediate în Reichul nazist.

La 14 octombrie 1943, cînd a avut loc răscoala împotriva călăilor și ajutoarelor lor, s-a pus capăt infernului din Sobibor. S-ar putea pune întrebarea: de ce de-abia la 14 octombrie 1943 a început răscoala? De ce

„abia” după ce călăii au omorât 250.000 de ființe nevinovate? Răspunsul e lesne de dat: Victimele n-au avut timpul să se răscolească. Din vagoane, în care erau îngrămădiți cîte 80—100, fără mîncare, fără apă, fără aer, copii și bătrîni murind în drum, bietele victime erau duse direct spre camerele de gazare. Aceste epave pur și simplu nu erau în stare să opună cea mai slabă împotrivire.

Evreii din Olanda, Germania și alte țări au fost aduși aici în vagoane-clasă, spunîndu-li-se că vor fi utilizați la muncă. Ca înșelăciunea să fie cît mai credibilă, li se îngăduia să ia cu sine obiectele prețioase: lăți și sala de baie... Numai în ultima clipă, cînd era de-acum prea tîrziu, oamenii își dădeau seama că „baia” nu e baie, ci prin dușuri vine nu apă, ci gaz otrăvitor.

La rezistență și răscoală se puteau gîndi numai aceia care nu erau duși direct de la tren la camerele de gazare. Cu toate acestea, mulți au încercat să opună rezistență, dar planurile lor au eșuat. Cei ce reușeau să fugă și erau prinși au fost exterminați.

De-abia cînd Leon Felhändler a început să organizeze răscoala, ea a avut șanse de reușită. A început organizarea procurării de arme, medicamente, lenjerie, sustrase din magazinele lagărului. O nădejde de reușită s-a ivit odată cu aducerea în lagăr, la 22 septembrie 1943, a 2000 evrei din Minsk. Printre aceștia se găseau și mulți prizonieri de război. După gazarea victimelor, n-au rămas în viață decît 80 de inși. Printre aceștia se afla și locotenentul rus Alexandr Pietorki. Acesta s-a alăturat imediat aceluia care pregătuse răscoala. A fost numit comandantul acțiunii subterane din lagăr, ajutorul lui fiind Felhändler.

Trei săptămîni de la sosirea acestei grupe, la data de 14 octombrie 1943 a izbucnit răscoala.

Lagărul era împărțit în patru grupe, separate unele de altele prin trei șiruri de sîrmă ghimpată. O porțiune de 15 m. în jurul lagărului era minată și la fiecare zece metri se aflau sentinelele înarmate pînă în dinți.

Se părea că orice încercare de răscoală e sortită dinainte eșecului, dar deținuții nu aveau de pierdut decît „o viață” care nu merita numele. Era vorba de a se da o șansă celor 600 de deținuți rămași în viață: de a pieri luptînd sau de a se salva prin luptă, printre care 150 de femei.

Răscoala a început prin lichidarea SS-iștilor din lagăr. Aceștia au fost momiți în ate-

liere, lichidați, luîndu-li-se armele. Grenade au fost luate prin lichidarea SS-istului Siegfried Grivutz, șeful magaziei.

Lată cum descrie Tevia Blatt, unul dintre puținii supraviețuitori, începutul răscoalei: „La auzul strigătului de „ură”, semnalul începerii răscoalei, a început o invălmășeală de nedescris, răscoluții răspîndindu-se în toate părțile. Cei mai mulți s-au năpustit spre poarta principală. În acest moment a sosit pe motocicletă un SS-ist din gardă. Fulgerător a fost răsturnat, dezarmat, călcat în picioare și ucis. O grupă însemnată se îndreptă spre sîrmele ghimpatate. Eu mă găseam printre ei. Fugind spre poarta principală am reușit să trecem prima poartă a lagărului. După ce am sărit două gropi cu apă, trebuia să sărim un gard pentru a ajunge pe cîmpul cu mine. Ne oprim. Cîneva taie cu lopata rețeaua de sîrmă ghimpată. Cu noi este Șloime Smeznar. Cu un calm desăvîrșit, trage cu arma. Îi admir stăpînirea de sine. Am făcut de-acum deschiderea spre cîmpul de mine. Potrivit planului, cîmpul urma să fie acoperit cu scinduri pentru protecția aceluia care urmau să calce pe acolo. Dar lucrul acesta nu a fost dus la îndeplinire. Multimea se cățăra pe gard. În acel moment, gardul s-a dărîmat, eu fiind prins sub el. Probabil că aceasta mi-a salvat viața. Stînd culcat, vedeam cum explodau minele. Cu toate acestea, oamenii nu dădeau înapoi, preferînd mai curînd să fie secerati de explozia minelor, decît să mai rămînă o singură clipă în lagăr. După trecerea primului val am ieșit de sub poartă. Sint liber, arunc mantaua de piele și alerg... Cad de cîteva ori, crezînd că m-a ajuns glonțul. Alerg mereu, 100 m... 50 m... 20 m... și iată-mă în pădure.”

Sentinelele din turn trăgeau fără milă în răscoluți. În acest timp a fost alarmată și poliția din Lublin. A început vînațoarea după cei fugiți. Au scăpat cu viață numai 30 de răscoluți, toți ceilalți au fost prinși și executați.

Veșnic va trăi în amintirea poporului numele eroilor martiri care au pregătit și condus răscoala din Sobibor. Aceștia au fost: Leon Felhändler, Șloime Smeisner, Moise Harman, Șloime Latman, Moise Merenstein, precum și: Alexandr Piatorski, Boris Zibulski, Alexandr Subaev, Arcadi Weispapier.

Cine poartă răspunderea pentru exterminarea a 250.000 de oameni la Sobibor?

În afară de organele de conducere ale celui de-al III-lea Reich, s-au putut vinovați de genocid: comandantul poliției din Lublin, SS-istul Odilo Globocnic, SS-istul Sturmbahnführer Herman Heple (a fost arestat în 1963 de organele de securitate din Austria. S-a sinucis în închisoare); comandantul lagărului, SS-istul Kristian Wirt, care a condus și lagărele din Treblinka și Belzec; aghiotantul său, SS-istul Iosif Oberhauser, precum și călăii: Franz Reichleiter, Karl Frenzel, Alex. Keiser, Hubert Numerski, Erns Berg, Erich Bauer, Michel Hermann, Miller, Emil Schuhmacher, Erich Fuchs și alții.

Nu mai o parte dintre ei și-a primit pedeapsa.

Procesul lui Erich Bauer a avut loc la 5 mai 1950 la Berlin. El a fost spaima lagărului. Personal ducea victimile la camerele de gazare, snopindu-i înainte în băți. Copiii și bătrînii care nu mergeau destul de repede erau împușcați pe loc.

După terminarea războiului, acest asasin a trăit liniștit în Germania apuseană. În 1949 a fost chiar „denasificat”. Doi supraviețuitori de la Sobibor l-au recunoscut într-un parc și l-au predat poliției. Puținii supraviețuitori, precum și rudele celor uciși, au depus mărturie despre bestialitatea acestui criminal. Soția criminalului, care a asistat la proces, nu înceta să ofteze și să se mire: „Es ist unmöglich” Imposibil! Ea nu putea concepe că „bărbatul ei, atît de tandru cu familia sa, care aducea întotdeauna cadouri frumoase cînd venea în permisie, să fi comis asemenea crime”.

După șapte zile de deliberare, jurații l-au condamnat la moarte. Sentința a fost adusă la îndeplinire la Moabit-Berlin în 1950.

Procesul lui Nomerskin s-a desfășurat tot în 1950, la Frankfurt pe Main. La 25 august a fost condamnat la muncă silnică pe viață.

Timp de 15 luni a durat la Haagen procesul celor 11 SS-iști de la Sobibor (al 12-lea vinovat, Kurt Bolender, și-a luat singur pedeapsa: s-a sinucis în închisoare).

La 20 decembrie 1966, jurații au dat verdictul: Oberscharführer Karl Frenzel a fost condamnat la muncă silnică pe viață, cinci dintre acuzații, la închisoare între 8 și 5 ani, cinci au fost achitați... din lipsă de dovezi!

Unul dintre principalii vinovați pentru omor în masă, comandantul din Lublin, Franz Paul Stanger, a fost arestat în Brazilia, unde-și așteaptă pedeapsa.

SUCA DE LA TEMPLUL CORAL

Prin munca benevolă a cursanților de la Talmud Tora s-a realizat în acest an la templul coral o suca mult mai încăpătoare decât cele din anii trecuți. Spațioasă, frumos ornamentală, ea a trezit admirația tuturor credincioșilor care au vizitat-o.

După serviciul divin, în zilele de sărbătoare, în suca au avut loc kiduș-uri tradiționale la care au luat parte enoriașii templului, bărbați și femei, care au avut loc cu toții „sub umbra” din Suca păcii.

În seara de 27 septembrie a.c. (a doua seară de Sucot) s-a serbat Sim-

hat beit hașoeiva, în cadrul unei mese oferite de Comunitatea evreilor (M) din București.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a vorbit cursanților Talmud Torei despre „arba minim — cele patru roade ale solului, simboluri ale sărbătorii.

S-au cântat cîntece religioase și folclorice ebraice și idiș de către corul cursurilor. Maestrul H. Schwartzman de la Teatrul evreiesc de stat a dirijat corul.

La curtea rabinului...

Dacă pe vizitatorul orașului de sub Timpa îl poartă pașii pe strada Castelului, unde burgul brașoven medieval a rămas aproape același ca acum sute de ani și în dreptul numărului 62 privește prin poarta întredeschisă, vede frontispiciul unei clădiri monumentale din cărămidă roșie, pe care doi lei (în închiare tablele legii. Este vechea sinagogă ortodoxă.

Privesc impunzantul edificiu și în amintire îmi vin imagini din trecutul obștei evreiești brașovene. Dintr-odată clădirea se umple de zumzetul glasurilor credincioșilor veniți la rugăciune.

Urc scara veche de lemn, roasă de trecerea vremii, pînă la ușa care altădată a fost intrarea în locuința prim-rabinului David Šperber și figura luminoasă de patriarh a bătrînului îmi apare vie în amintire. Scara se umple de zgomotul pașilor celor care vin la rabin în serile de Șabat și Avdala, Urcă la rabi David, în care respectă pe înțeleptul slujitor al Torei și pe prietul lor păstor sufletesc.

Cu toate că mulțimea anilor îi apasă greu pe umeri, pe chipul bătrînului strălucite același zîmbet de înțelegere și nesfîrșită blîndețe. Patronează masa de Șabat, pe care strălucesc flăcările luminărilor ce se oglindesc în lucul unei Menora.

Oaspeții se așează pe scaune, alții rămîn în picioare și cu ceremonialul binecuvîntării pîinii și vinului încep deslășurarea mesei de Șabat.

Fiecare cuvînt ce iese din gura rabinului este așteptat ca un miracol. Niciunul dintre cei prezenți nu este omis, nu scapă atenției iadiciului. Cuvîntul destinat fiecăruia, care cuprinde cînd încurajări, cînd mustrări subtile însoțite de o fină și zîmbitoare iro-

nie, este primit cu deopotrivă bucurie și respect.

Întîlă pe șamășul Šporn Avram apropiindu-se și cerîndu-i o lămurire cu privire la pașajul din Tora, citit în ziua aceea. Se vede clar că omul are o părere a sa, sau poate una auzită de la cineva, dar urea s-o cunoască și pe cea a învățătorului.

Satisfacția este generală. Niciunul nu pierde prilejul de a se bucura și de a-și exprima admirația asupra înaltei învățături, care nu poate fi aflată decît la rabinul lor cu care se mîndresc în orice împrejurare.

Luminările din brațele Menorei sînt pe sfîrșite. Se apropie miezul nopții și oaspeții cîntă zmirot în cor, după tactul și tonul pe care totdeauna îl dă rabinul. Bă se încing și dansuri tradiționale și atunci, în privirile care au rămas tinere ale lui rabi David se ogîndește un început de regret că vîrsta nu-i mai permite să se alătore danșatorilor. Se mulțumește să-și primească enoriașii bătînd din palme tactul.

Într-un tîrziu, soția rabinului întredeschide ușa camerei pline de oaspeți, amintind că ora e foarte înaintată. Cu toate acestea, semnalul plecării nu-l dă bătrînul rabin. De obicei se ridică unul dintre cei mai respectați oaspeți și adresîndu-se tuturor spune:

— Nu credeți că este timpul să lăsăm pe prea înțeleptul prea-învățătur și prea-dreptul nostru învățător să se odihnească, pentru a prînde noi puteri, să ne poată împărtași învățătura vieții?

— Da, da, da, da! Desigur!.. se aud glasurile în jur, dar de grăbit nu se prea grăbește niciunul.

Cînd, în sfîrșit, toți în picioare încep să-și ia rămas bun și să urreze rabinului noaptea bună, în privirile fiecăruia plutesc umbrele regretului despărțirii.

AUI TICĂU — TIMPĂNARU

Din viața lui rabi Akiva

ANII DE UCENICIE

Rabi Iehoșua l-a sprijinit pe rabi Akiva să învețe legiurile evreiești. Atunci s-a stabilit rabi Akiva într-un sat mic, Bnei Brak. Acolo a înființat o ieșivă. Numărul discipolilor lui rabi Akiva creștea pe zi ce trecea. Legenda spune că avea 48 de mii de discipoli. N-a trecut mult timp și casa sa de învățătură s-a transformat într-un centru al Torei. Numele său a devenit cunoscut în toată țara.

Rabi Akiva avea un discipol neevreu, cu numele de Akilos. Akilos era din familia împăratului Adrian. El a tradus Tora din nou în limba elină și a comentat-o. Din această traducere a ieșit cunoscuta tălmăcire în aramee sub denumirea „Targum Uncheles”

Lui Akiva, omul naturei, omul din topor, îi venea greu să se preschimbe într-un erudit, care trăiește conform unor principii stabilite. El însuși ne povestește despre aceasta în cuvinte care merg la inimă: „Începutul uceniciei mele pe lîngă învățați a fost astfel: Odată mergeam pe drum și am găsit un mort părăsit (care nu are rude). M-am ocupat de el pînă l-am

adus la cimitir și l-am înmormîntat. Cînd am venit în fața lui rabi Eliezer și Rabi Iehoșua și le-am povestit această întîmplare, mi-au zis: Cu fiecare pas pe care l-ai făcut, ducînd mortul, ești considerat că ai comis vîrsare de sînge, fiindcă erai obligat să îngropi mortul pe locul în care l-ai găsit. Îți era interzis să duci mortul la cimitir și să-l profanezi”. A spus atunci rabi Akiva: „Din moment ce intenția mea a fost bună, am păcătuit cu atît mai mult cînd n-am avut nici o intenție”. (Talmud Ierușalmi). De atunci am luat asupra mea să slujesc pe învățați și să învăț din faptele lor”.

El cîntea foarte mult pe maeștrii săi. Cînd rabi Eliezer (cel mare) a decedat, rabi Akiva s-a dus să-l conducă pe drumul de veci. A întîlnit sicriul mortului între Cesareea și Lud. Văzînd sicriul, a izbucnit într-un plîns sfîșietor și a tipat: „Părintele meu, părintele meu, carul lui Israel și călărețul lui”. În marea lui durere s-a lovit atîta, pînă i-a dat sînge.

SIMHA ROZ

(Citiți în pag. 12-a textul în limba ebraică)

AFORISME TALMUDICE

Acel ce crește copilul e considerat a-i fi tată, nu acel ce l-a zămislit.

Acel ce ridică mîna împotriva semenului său, e nemernic, chiar dacă nu l-a lovit.

Cînd ai în față marea și în spate dușmanul, nu e vreme de rugăciuni.

E suficient să nu crezi în idoli pentru a fi considerat drept credincios.

Pînă și pietrele altarului îl plîng pe cel ce divorțează de prima soție.

Ceea ce ceainicul în fierbere scoate cu minie tot peste el se revarsă.

Totul depinde de Dumnezeu, înafară de frica de Dumnezeu, care e lăsată la latitudinea omului.

Alți oameni necinstiți îți vor lua banii pe care i-ai dobîndit în mod necinstit.

NOI CONDUCERI DE COMUNITĂȚI

În ultima vreme au fost instalate conduceri noi la unele comunități din țară. Enoriașii apropiați de obște, cu dragoste și rîvnă pentru așezămintele noastre sfinte au fost desemnați în posturi de conducere.

BOTOȘANI

Noua conducere a comunității este alcătuită din d-nii: Samuel Wittmig, președinte; Saie Schwartz și Marcu Haimar, consilieri; Lazăr Rosen și Marcu Braverman, cenzori.

ARAD

Din conducerea comunității fac parte d-nii: Zoltan Iakobovits, președinte; dr. Aron Areadie, Iosef Bernstein, Eugen Kosminski, Andrei Rosenberg, Emeric Szekely, consilieri; Ștefan Denes, Alexandru Lipkovi și Andrei Roth, cenzori.

BUZĂU

Comunitatea din acest oraș este condusă de d-nii: Moise Casafu, președinte; Moise Herș Schwartz și Lazăr Loberman, consilieri.

Dr. Shlomo Bickel

La New York a încetat din viață la vîrsta de 73 de ani dr. Shlomo Bickel, una din figurile proeminente ale culturii idiș contemporane.

Născut la Colomea, S. Bickel a petrecut în România 20 de ani, între cele două războaie mondiale, avînd o însemnată activitate literară.

Volumul „În mine și în jurul meu”, (Noți de polemist și observații critice) apărut în editura bucureștenă „Salom Alechem” în 1936, înmănunchează cele mai bune din lucrările publicate de el în „Unzer Veg”. „Di Voch”, în revista „Šoibn” ș.a. Aici Bickel se relevă ca un din eseiștii cei mai originali, mai profunzi, rafinați ai culturii evreiești. Eseul ca gen corespunde perfect înțelepciunii și combativității sale. Bickel zugrăvește cu talent, pricepere și formidabilitate expresive un interesant tablou al vieții culturale evreiești de la noi, realizînd reușite portrete, peisaje, descrieri de situații.

S. Bickel e credincios eselui în toată creația sa. „Detalii și generalizări” (N.Y. 1943); „Eseul evreiesc”, antologie de S. Bickel (N.Y. 1947); „Eseuri de jale evreiescă” (N.Y. 1948) sînt etape în creația sa. În ultimul volum, în ciclul „Concetațenii mei”, evocă figuri din România dintre cele două războaie, printre care rabinii Tiresohn și Mark, cîntărețul Joseph Schmidt, omul de cultură Note Manger și pe Moses Schwartzfeld. O fină nostalgie a vremurilor apuse fără întoarcere merge mină în mină cu preciziunea istorică, cu o imaginație măiastră. „Un oraș cu evrei” (N.Y. 1943), „Am fost trei frați”, sînt mărturii ale filonului epic din creația lui S. Bickel.

Epicul apare deosebit de pregnant în noua operă a lui Bickel, romanul „Familia Arcik” (T.A. 1967). Romanul e scris în 1938, fără să cadă în dulceaie.

Autorul știe să evoce cu mult sentiment, bine documentat, fără a deveni didactic sau muzeal. Nu-i este dat oricui să reinvie o epocă, un colț de lume, oameni și întîmplări, dar Bickel a reușit această performanță.

„Familia Arcik” e prima parte a unei trilogii.

Din activitatea lui S. Bickel se cuvine amintită contribuția sa la YWO, cunoscutul institut științific, din a cărei conducere a făcut parte.

Dr. Bickel a rămas pînă la sfîrșitul vieții profund atașat de România, de locurile pe care le-a admirat, de oamenii pe care i-a cunoscut. Mărturie a acestui interes este și volumul „România” (Amintiri, istorie și critică literară), apărut la Buenos Aires, în anul 1961.

La împlinirea de către S. Bickel a vîrstei de 70 de ani, în Israel a fost editat un volum omagial, „Caravana lui Shlomo”, în care 28 de scriitori și publiciști de prestigiu au publicat studii și articole omagiale consacrate sărbătoritului.

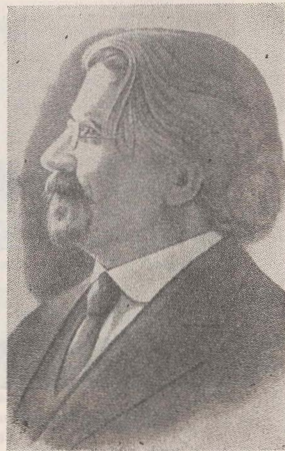
Dispariția dr.-ului Shlomo Bickel este o pierdere greu resimțită de cultura idiș.

Simhat Tora (pictură)

MANASCU COTTER

ȘALOM ALEHEM

NU TREBUIE SĂ FII BUN!

Nu, nu trebuie să fii bun! face către mine un evreu în toată firea, cu un neg mare pe nas și se servește din tabachera mea cu o țigară pe care și-o aprinde taciticos. M-auzi ce-ți spun? Nu trebuie să fii bun, că uite, din cauza bunătații mele, din cauza caracterului meu neghib și prea îngăduitor, singur mi-am găsit beleaua. Cu mîna mea mi-am crescut, chiar la mine în casă, o mare nenorocire. Ba chiar două nenorociri. Fii atent! Dumnezeu a vrut să mă facă vrednic de-o faptă bună și mi-a scos în cale o orfană și-un orfan. Și pentru că soarta n-a vrut să-mi dăruiască copii, mi-i-am luat singur. Am strîns la sîn copiii străini, i-am făcut fericiți, am făcut oameni din ei și acum, poftim, dumnealor mă răsplătesc cu pietre.

Întîi ar trebui să-ți povestesc despre orfană — de unde pînă unde adică a ajuns orfana asta la mine. Uite cum s-a întîmplat: nevastă-mea avea o soră mai tină. Perl o chema. Și această Perl era, cum să-ți spun, o frumusețe rară. Ele toate-s frumoase. Vreau să spun că nevastă-mea mai e și astăzi o femeie tare frumoasă. Pentru frumusețea lor, surorile astea erau cerute în căsătorie doar cu ce aveau pe ele și acoperite apoi cu aur din cap pînă-n picioare.

Cînd s-a măritat ea, cumnată-mea adică, lumea spunea că a dat peste mîreia ursului, peste un noroc cum nu înțelegi decît la o sută de ani o dată. Mirele era o odrasla de bogătaș, și avea să moștenească un bunic bogătaș, și un tată bogătaș, și un unchi bogătaș și fără copii — mîr roșu din toate părțile ploua cu bogătași. Noroc cu grămada, ce mai! Dar nu asta voiam să spun. Cusurul era că tinerelul, mirele, dracu știe ce învîrtea. Cu alte cuvinte, era de felul lui un om destul de cumsecade, nu prost, nu bătăran, bun la suflet, prietenos și vesel. Totuși, era un soi de șarlatan. Să-mi fie cu iertare, că de-acum el e pe cealaltă lume! Dar de ce zic: un soi de șarlatan? Pentru că era oartofor! Auleu, cum îi mai plăceau cărțile astea! Își dădea și suflul! De dragul unui joc de cărți îți bătea o sută de verșe pe jos. La început îi plăcea să joace un „66“, o „stucalka“, un „tabinet“, un „popa-postu“, dar numai cu ai lui, cînd și cînd, în nopțile lungi de iarnă... Apoi a început să joace tot mai des, să se înhăiteze cu tot soiul de potlogari — cu orice derbedeu îi ieșea în cale — cu orice coate-goale și fluieră-vînt. Și află că, dacă-i vorba de cartofiorie, apoi te poți aștepta la ce-i mai rău. Cui îi mai arde atunci să-și facă rugăciunea, să umble cu pălăria pe cap, cum cere legea noastră, sau să-și simbață și ațitea altele care, cit de cit, au de-a face cu religia. Și, ca dinadins, Perl, cumnată-mea adică, era o femeie evlavioasă care, firește, nu putea să îndure apucăturile și mîndrele bărbatului. Zi și noaptea biata femeie zăcea cu obrazul în pernă și-și plîngea soarta. Pînă ce a început frumuseșul să bolească — azi puțin, mîine puțin, apoi din ce în ce mai mult. Ca să nu mai lungim vorba, Perl s-a prăpădit. Dar nu asta voiam să spun...

Perl s-a prăpădit și a lăsat un copil, o fetiță de vreo șase-șapte anișori. Bărbatușu era la mama dracului, undeva prin Odesa. Jocul de cărți îl prinsese în așa hal, încît făcuse praf bănuții lui taică-său, părăduise moștenirea lui bunicu-sau și se ruinasă de ziceai că ce-i aia. Se zvonea chiar că ar fi nimerit la gherlă. După aceea a umblat, dracu știe pe unde, fără nici un căpățîi, pînă au trebuit să-l îngroape într-un giulgiu căpătat din mila oamenilor. Iată, deci, pe scurt, bilanțul unei familii. Și iată, așa mi-a rămas mie fetița lor o biată orfană. Reizl o cheamă. Chiar de mică am luat-o la mine, pentru că, mă-nțelegi, eu copii n-am, m-a pedepsit Dumnezeu și, ce m-am gîndit, să fie ea copilul meu. Totul s-ar părea că-i bine, nu-i așa? Vezi însă că unde-i prea bine își vîră dracu coada. La un alt unchi, o orfană ca asta ar fi crescut la bucatărie, ca ajutor în casă: ar fi pus samovarul, ar fi mers la țigrueli în piață și altele de felul ăsta. La mine însă, ea era socotită ca propriul meu copil: aceeași ro-

chie, aceeași pantofi, aceeași mincare ca nevastă-mea. Păi poți să-ți închipui, dacă ședea cu noi la aceeași masă! Dar nu asta voiam să spun...

După o vreme, cînd Reizl a mai crescut, am dat-o la un dascăl să învețe carte. Și — de adevăr nu poți fugi — era o fetiță reușită, blîndă, cuminte, bună, deșteaptă și frumoasă, frumoasă ca o cadră! O iubeam cu adevărat ca pe-un copil al meu. Și copiii, cum știi, cresc ca ciupercile — pînă te-nțorci, gata, e timpul să te gîndești să-ți vezi la casa lor. Și, ca dinadins, nepoțica mea creștea ca un aluat dospit, creștea înălță și frumoasă și voinică, cu o înfățișare, ce să zic, ca un trandafir! Puțin cite puțin, nevastă-mea i-a pregătit zestre, din toate bunătațile: cămăși, cerceafuri, fete de perne. Cît despre mine, nici eu nu gîndeam altfel decît să-i pun deoparte cîteva sute de ruble dotă. Oamenii începuseră chiar să-i propună partide. Dar pe cine poți propune unei fete orfane, dacă părinți n-are, iar tatăl pe care l-a avut, Doamne iartă-mă, a fost nu tocmai cumsecade. Iar eu, dotă de mii de ruble de unde-i puteam da? Așa că trebuia să i se găsească ceva pe potriva ei, un tînar în stare să-i aducă o pîine. Numai că, de unde să găsești așa unul, cînd la o partidă onorabilă nu poți răzbi, iar un meseriaș nu vreau eu, că de, totuși mi-e rudă, e fata surorii nevesti-mi! Și-mi scoate Dumnezeu în cale un tînar vînzător de prăvălie, un flăcăuș de vreo douăzeci și ceva de ani, care cîștiga părălute frumoase, ba mai stringea și rublă cu rublă, să-și facă un mic capital. Pe scurt, intru în vorbă cu flăcăul. Da, și văd că treaba merge strună, așa să trăiesc. Fata îi place, i-a căzut cu tronc. Încerc să vorbesc și cu ea. Degeaba! Nici nu vrea s-audă. Care să fie tilcul? Nu-l vrea, nu-i trebuie și pace! Da cine, zic, eu, o să te ia? Nepotul baronului Hirsch? Peretele ăsta îți răspunde? Uite — așa îmi răspunde ea. Stă cu ochii în pămînt și tace. Dar nu asta voiam să spun...

Acum mă văd nevoit să întrerup povestea tocmai la mijloc, ca să-ți încep alta, care se leagă de prima — mai bine zis, povestea asta și povestea dinainte sînt una și aceeași!

Aveam un frate mai tînar ca mine, Moise-Hersl. Și s-a întîmplat cu el o poveste! (Cum vezi, la mine găsești povești la povești!) Într-o vineri se duce Moise-Hersl al meu la baia de abur și, vrînd să se răcorească cu apă rece, apucă din neabăgere de seamă o doniță cu apă fiartă, și-o vîrșă peste cap și se opărește. S-a chinuit el săracu vreo săptămînă și mi s-a prăpădit. Și de pe urma lui, a rămas o nevastă și un copil — un băiețuș de vreo șase anișori. Peisi! Îl cheamă. N-a trecut nici o jumătate de an și cumnată-mi oamenii au și început a-i propune partide. Ei, asta chiar că m-a atins al inimă. Așa că, într-o zi, mă duc la ea, la cumnată-mea adică, și-i spun:

— Dacă ai de gînd să te romârești, zic, dă-mi mie copilul.

La început s-a codit, chipurile, nici să audă. Dar ce mai tura-vura, am înduplecat-o. Mi-a adus copilul. Iar dînsa a plecat undeva în Polonia, unde s-a și măritat, iar lumea spune că nu-i merge deloc rău... Mă rog, dar nu asta voiam să spun...

Așa că, va să zică, m-am căpătuț, mi-a dat Dumnezeu un fiu, zic fiu, pentru că l-am și înfiat. Și ce-i al lui e-al lui, băiatul e cit se poate de reușit. Pentru că e băiatul fratelui meu, nu s-ar cădea să-l laud, dar poți să mă crezi! Pe legea mea, un al doilea Peisi n-ai să găsești — nu zic în toată lumea, dar de-ai colinda în tot orașul și alte cîteva orașe, și chiar gubernii, nu-i găsești perche. Ce vrei mai mult? De-nvățat învață; de scris, scrie; de socotit, socotește; vrei să-ți vorbească franțuzește? — îți vorbește franțuzește; vrei vioră? — poftim vioră! Unde mai pui, nu-i fie de deochi, înfățișarea: înalt, voinic, frumos. Și ce gurită are!... Dacă am spus „reușit“, s-a terminat. În plus, îi mai pun deoparte cîteva mii de ruble. Să aibă, de, că doar e copilul fratelui meu și acum-i înfiat de

mine, așa că se cheamă că mi-e fiu. Și, slavă Domnului, nici neam prost nu-l! Deci, i se cuvine o mireasă pe cînst! Dumnezeu ce zici? Sigur că i s-au propus cele mai bune și mai frumoase partide din lume, iar eu, nici vorbă că am stat să aleg. Păi dar cum? Așa, cu una, cu două, se dă un flăcău ca ăsta? Dar nu asta voiam să spun...

În fine, mi s-au propus nenumărate partide din lumea întreagă: din Kamenetz și din Elisavetgrad, din Homol, din Luben și din Moghilev, din Berdichev, din Kaminka, din Brod... Cuscii mă acopereau pur și simplu cu aur: zece mii, și douăsprezece mii, și cincisprezece mii, și optsprezece mii, nu mai știam la care să mă opresc. Dar ce mă gîndeam: ce-mi trebuia mie să umblu prin străini, cine mai știe pe unde și la cine? Vorba cea: „Mai bine un cizmar din vecini decît un rabin din străini!“ La noi în țîrg există un bogătaș. Și are o fată, singura la părinți, cu cîteva mii frumusele. Mă-nțelegi! Au doar și ei fete de măritat, ce fată! Acela, taică-său adică, mă vrea de cuscru... Așa că, de ce nu s-ar face partida? Nu? Mai ales, cînd sînt doi petitori! Aleargă, slavă Domnului, cu limba scoasă de colo-colo, de la cuscru la mine și de la mine la cuscru, tot dîndu-ne ghes să facem partida, și cit mai repede, căci n-au timp. Dar nu asta voiam să spun...

Pe scurt, rămîne să stabilim să ne întîlim, să batem palma. Vezi însă, că în ziua

o copilă străină, o orfană săracă, goală-goluță, o crești și vrei s-o faci fericită — și ea îți face o asemenea borboată! Se leagă de copilul fratelui meu și îl duce de ripă! Am urlat, am dat din mîini și din picioare, nu-am smuls părul din cap — să înnebunesc și mai multe nu. Dar, pe dealtă parte, am stat să chibzuiesc: la ce-mi ajută furia? Ce pot să fac dînd din mîini și din picioare? Mai degrabă să întreprind ceva, poate mai apuc să îndrept cit de cit lucrurile. Așa că, mai întîi de toate, m-am agățat de autorități, am uns unde trebuia și am făcut o declarație, precum că a stat la mine o nepoată, cutare și cutare, care m-a furat și l-a ademenit pe fiu-meu, pe băiatul înfiat de mine și a fugit cu el, nu se știe unde. După aceea, am început să arunc bani în dreapta și-n stînga, să trimit telegrame în toate colțurile lumii, în toate orașele și țirgușoarele din împrejurimi, pînă ce mi-a jutat Dumnezeu și s-a pus mîna pe ei. Unde crezi că au fost prinși? Într-un țîrg, chiar nu departe de noi. Să fie într-un ceas bun! Cum am primit vestea că au fost prinși, m-am ridicat cu autoritățile și am pornit-o drept acolo. Ce să-ți mai spun? Să-ți povestesc călătoria asta sprintenată? De prisos. Tremuram ca varga. Tot timpul mă temeai să nu se fi întîmplat. Doamne ferește. Ce se poate întîmpla — să nu se fi cununat încă, pentru că atunci totul ar fi fost pierdut. Vorba aceea: „S-a

de azi nu-i ca pe vremuri. Pe vremuri, îți puteai logodi copilul chiar fără știrea lui. Veneai acasă, spuneai tuturor Mazeltov, și gata! Astăzi a ieșit o modă, ca mai întîi de toate să stai de vorbă cu tîncrui, să se aranjeze o „vedere“, iar ei să spună dacă s-au plăcut sau nu. Uneori, ești chiar scutit să le-o mai spui, fiindcă se văd ei și singuri... Mă rog, și-așa e bine! În fine, îl iau pe fiu-meu deoparte și îl întreb: „Ce zici, Peisi dragă, ți-ar plăcea, de pildă, cutare fată?“ El se face roșu ca focul și tace milc. Și tăcerea-i un răspuns, cuget eu. Dar de ce a roșit? Peșemne că s-a rușinat. Și stabilim să ne întîlim cu totîi într-o seară, să se facă vederea. Întîi, după cum se obișnuiește, la mireasă acasă, apoi să-i poftească la mine. Ei, și atunci, ce-ar rămîne de făcut? Să se pună pandispanul la copt și să se pregătească o cină frumoasă, cum se obișnuiește la noi. Dar nu asta voiam să spun...

Într-o bună zi, mă scol de dimineață și văd că mi se predă o scrisoare. De unde-i scrisoarea? Întreb. A adus-o un surugiu. Iau scrisoarea, o deschid, încep s-o citesc și simt că mi se întunecă înaintea ochilor. Ce fel de scrisoare e asta, vrei să știi? Îndată o să auzi! Îmi scria Peisi al meu și mă ruga să nu-i port supărare că a plecat împreună cu Reizl — auzi ce vorbe! — să se căsătorească! Fără voia noastră! Și nici măcar să nu încerc, scria, să-i caut, că ei au și ajuns, oho, departe de aici — auzi ce vorbe! — și că după ce se vor cununa, cu voia lui Dumnezeu, se vor întoarce acasă. Ei, ce zici de așa o scrisorică? De nevastă-mea, barem, nu se mai discută: a leșinat de trei ori la rînd. Că doar de la ea se trage soandalul: Reizl doar e nepoată ei, nu a mea!... „Na, ți zic eu, ai crescut o năpărică la sîn...“ Și, ca întodeauna, m-am burzului și mi-am vîrsat asupra ei tot veninul inimii. I-am servit-o după cum merita. Dar nu asta voiam să spun...

Nu-i nevoie să-ți povestesc, că doar pricepi și dumneata cit m-a ars și m-a fript toată cotcăria asta. Cum adică? Lei

pierdut și vaca și funia! În fine, dă Dumnezeu și ajung la vreme. Nu se cununaseră încă. Dar acum, poftim altă încurcătură! Pentru că reclamasem că am fost furat, pînă una-alta tinerii au și fost băgați la arest. Arest? Să-mi vină rău. M-am făcut foc și pîrjol, am urlat, că de furat nu m-a furat decît ea, nepoata adică, dar că el, fiu-meu (că acum îl socoteam fiu) e absolut nevinovat. În fine, cînd să-l elibereze pe Peisi, îl aud: „Dacă-i vorba de furat, am furat amîndoi!“ Auzi ce vorbe! La treaba asta, tot ea, blestemata, l-a pus la cale. Ca să vezi ce-i în stare o desfrînată ca asta. Și acum, te întreb: se cade să fii bun? Trebuie să te înduri de-o orfană săracă? Spune și dumneata, trebuie? Ce să-ți mai spun multe, am sculpat sînge pînă ce i-am văzut scoși de-acolo, căci, de dragul lui, m-am văzut obligat s-o scot și pe dumneai basma curată. Și-așa am ajuns acasă. Dar nu asta voiam să spun...

Nici vorbă că pe ea nu am mai primit-o în casă la mine. I-am găsit o gazdă, cu casă și masă, la un neam al ei, dintr-un sat, unul Moise-Meer, un evreu simplu, neclădit. Iar pe Peisi l-am luat acasă și m-am ținut de capul lui: „Cum se poate? Te iau, te înfiez, devii fiu meu, vreau să-ți dau cîteva mii de ruble, te las moștenitor peste întreaga mea avere și tu te apuci să-mi faci un asemenea pocinog?“ Da, el de colo: „Ce pocinog ți-am făcut? Ea ți-e nepoată eu ți-s nepot — tot un neam!“ Zic: „Ce?“ Te compari cu ea? Taică-tău, zic, mi-a fost frate bun și a fost om de treabă, pe cînd tatăl ei, zic, a fost, Doamne, iartă-mă un șarlatan și-un cartofor... Și atunci ce vîd?

UN NOU STUDIUL TALMUDIC

„Surse și tradiții” este titlul unei lucrări apărute recent în S.U.A. în limba ebraică. Autorul, dr. David Halevani-Weiss, lector la Seminarul teologic conservativ, propune un nou sistem pentru studierea talmudului.

VECHE AȘEZARE BIBLICĂ

O expediție arheologică efectuează săpături la Tel Beer Șeva, veche așezare biblică situată la aproximativ 4 km. de actualul oraș din Neghev. Obiectivul expediției este de a descoperi așezarea care a existat pe vremea primului templu. În acea epocă se pare că Beer Șeva a fost primul din cele mai importante centre urbane ale țării.

CORUL COMUNITĂȚII DIN BELGRAD

Cunoscuta formație corală „Frații Baruch” din Iugoslavia a participat la cel de al treilea festival muzical de la Haga. Corul, al cărui repertoriu este alcătuit din cîntece folclorice evreiești, ebraice și iugoslave, s-a situat pe locul al doilea, după o formație corală suedeză.

Concertele formației corale „Frații Baruch” sînt foarte apreciate atît în Iugoslavia, cît și în țările unde a fost în turneu.

SINAGOGI RESTAURATE

Cîteva sinagogi din perioada evului mediu vor fi restaurate în Spania devenind monumente istorice. Printre ele, vechea sinagogă din localitatea Medinaceli din Castilia. În anul 1558 această sinagogă a fost transformată într-o biserică catolică. Istoricii descriu acest edificiu ca pe o „stranie construcție rectangulară”. Vor fi de asemenea restaurate vechile sinagogi de la Cuenca și Gerona.

Rabi Solomon Bensabat a fost oficial recunoscut drept Hakam al Barcelonei, ceea ce echivalează cu funcția de șef rabin.

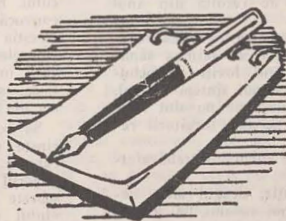
ANIVERSAREA COMUNITĂȚII DIN ARGENTINA

Cu 80 de ani în urmă la țărîmul Argentinei a acostat un vapor pe bordul căruia se aflau 136 familii evreiești de imigranți. Aceștia au constituit prima comunitate din această țară. O ceremonie specială a fost organizată la Buenos Aires spre a aniversa acest eveniment.

Pînă la sfîrșitul anului 1889 alte două mii de familii au debarcat în Argentina. Mulți dintre noii veniți s-au instalat în provincia Santa Fé, unde, la 15 octombrie 1889, au înființat colonia agricolă Moisesville. Ulterior au luat ființă și alte așezări agricole evreiești. În prezent peste 2 500 familii trăiesc din agricultură.

DECESUL UNUI RABIN

La Ierusalim a încetat din viață, la etatea de 79 de ani, rabinul Ieheskiel Sarna, fost conducător al ieșivei din Slobotka. Un mare număr de credincioși printre care emi-

nente personalități au ținut să-l conducă pe ilustrul defunct la locul de veșnică odihnă.

După război, ieșiva din Slobotka a fost reconstruită în Țara sfîntă.

CADOU OFERIT LUI PABLO CASALS

Cu prilejul vizitei pe care a făcut-o în Israel, celebrului violonist Pablo Casals i s-a oferit în dar o cupă din secolul al III-lea. Ilustrul artist a participat la Festivalul muzical de la Cesareea.

THERESIENSTADT VA FI RECONSTITUIT

Localitatea Theresienstadt, lîngă Praga, unde naziștii au înființat, în perioada războiului, un lagăr de concentrare, va fi reconstruită și va servi ca monument în memoria martirilor.

Un monument de marmură neagră va fi plasat la capătul Străzii națiunilor. Numeroase plăci memoriale vor fi de asemenea instalate în cuprinsul fostului lagăr, unde în perioada 1941—1945 peste 130 000 de evrei au fost deportați de naziști. Dintre aceștia, 33 000 au murit la Theresienstadt iar 87 000 au fost

expediați la Auschwitz și Maidanek unde au pierit în camerele de gaze. Doar 3 000 dintre deținuți au supraviețuit.

CONDAMNAREA UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

Tribunalul din Hoff l-a condamnat pe Alois Doerr, fost comandant al lagărului de concentrare din Helmbrecht, la închisoare pe viață pentru uciderea a 5 femei evreice. În cursul anchetei a fost stabilită o listă cuprinzînd 200 crime săvîrșite de acuzat, dar tribunalul a găsit că numai 5 au fost pe deplin dovedite.

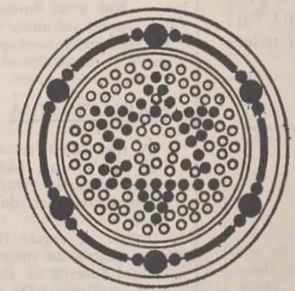
Un fost sergent SS a fost de asemenea condamnat la închisoare pe viață pentru că în anul 1943 a împușcat un număr de 47 deținuți evrei în lagărul de la Tarnow.

BIBLIOTECA DE IUDAIS-TICĂ

Biblioteca „Mendel Gottesman” de lîngă universitatea Yeshiva din New York cuprinde una din cele mai bogate colecții de cărți iudaice — peste 260 000 de volume.

PUBLICAȚIA EVREILOR SEFARZI

Publicația evreilor sefarzi din Israel, revista „Bamaraha” a apărut recent într-un format festiv marcînd astfel împlinirea a o sută de numere.

TEXTE ALESE DIN ZOHAR

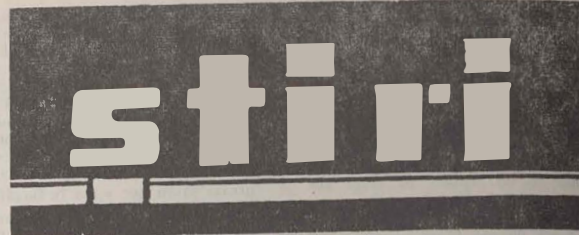
În editura institutului Bialik din Ierusalim a apărut o culegere de texte din Zohar, cartea mistică iudaică. Cele două volume cuprind, în afară de texte originale, note și comentarii ale prof. I. Tîșbi, autorul lucrării „Învățătura Zoharului”.

UN ZIAR DIN R.F. A GERMANIEI DESPRE T.E.S.

Ziarul săptămînal „Algemeine”, organul comunităților evreiești din R. F. a Germaniei a publicat într-un număr recent o amplă relatare despre Teatrul evreiesc de stat din București.

CODUL IUDAISMULUI RELIGIOS

„Sulhanan Aruch”, codul iudaismului religios, a apărut recent în traducere germană.

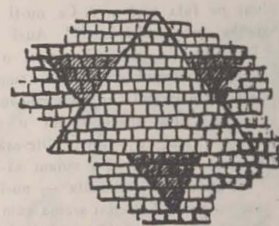

POEZIILE BIBLICE ALE LUI MANGER

Sub auspiciile cercului universitar pentru literatura idiș din Ierusalim a apărut recent un volum însumînd poeziile lui Ițic Manger de inspirație biblică.

DECES

În S.U.A. a încetat din viață rabinul dr. Simon Federbusch, fost șef rabin al obștei din Finlanda. Defunctul era

cunoscut ca un gînditor și erudit al Talmudului.

FORTAREAȚA DE PE TIMPUL LUI IERMIAHU

Ruinele unei construcții despre care se presupune a fi fost o fortăreață de pe timpul profetului Iermiahu au fost scoase la lumină pe șoseaua Ierusalim-Nablus.

SULUL TEMPLULUI

Muzeul din Ierusalim a achiziționat recent de la un negustor de antichități Sulul templului, documentul cel mai amplu cunoscut pînă în prezent în acest domeniu. Sulul e scris în limbra ebraică și tratează despre ritualul de sîrbători, jertfe și alte probleme legate de slujba divină din templu. Sulul are o lungime de 8,60 m. Cu unele mici excepții, sulul se prezintă în bune condiții de conservare.

THOMAS MANN ÎN LIMBA EBRAICĂ

Tetralogia lui Thomas Mann „Iosef și frații săi” a apărut recent în traducere ebraică. Inspirată din Biblie și din alte izvoare ale culturii antice, amplă scriere a marelui romancier german constituie una din creațiile sale cele mai de seamă.

IERUSALIMUL ISTORIC

În editura „Am oved” a apărut lucrarea dr.-ului Menase Harel „Acesta este Ierusalimul”. Volumul cuprinde o incursiune în istoria milenară a Orașului-sfînt, fiind rodul muncii a peste două decenii. Numeroase clișee, hărți și schițe vin în ajutorul citito-

rului dornic să cunoască locurile de însemnătate istorică din Ierusalim.

INTRODUCERE LA TALMUD

A apărut o nouă ediție a lucrării „Introducere la Talmud” de Hanoh Albek. Autorul, unul dintre erudiții culturii iudaice contemporane, introduce cititorul în problemele esențiale legate de studiul Talmudului. Volumul cuprinde date importante despre viața înțelepților Talmudului și despre sistemul lor de gîndire.

VAS DIN EPOCA PROFETULUI AMOS

Un urcioc cu inscripții ebraice a fost descoperit la Tel-Simona. Vasul datează din epoca profetului Amos. /sec VII î.e.n.

ANIVERSAREA CONSILIULUI SINAGOGILOR

Consiliul sinagogilor — organizație religioasă a evreilor din Anglia — a aniversat 50 de ani de existență. O adunare solemnă a avut loc cu acest prilej. Șef rabinul dr. Immanuel Jakobovits și alți vorbitori au subliniat contribuția adusă de această organizație la menținerea instituțiilor de cult ale obștei din Anglia.

ARESTAREA UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI

Poliția austriacă a descoperit și arestat pe fostul comandant SS Armandus van Doren, condamnat în costumacie la moarte de către un tribunal belgian. Colaboraționist notoriu, van Doren a participat la asasinarea unui mare număr de cetățeni belgieni. Timp de peste 20 de ani el a trăit în Austria sub o identitate falsă.

MEDICINA ȘI ETICA RELIGIOASĂ

O interesantă dezbateră asupra raporturilor dintre medicină etică religioasă a avut loc în cadrul universității din Ierusalim. Problema transplanturilor de organe a format obiectul unor controverse dezbateri. Părerea unanimă, a fost că acest gen de operații pune chirurgului numeroase probleme de etică însă avînd în vedere că scopul este salvarea vieții, ea este îngăduită din punct de vedere al religiei mozaice.

Numeroși participanți au subliniat că problema raporturilor dintre medicină și etică are tradiții vechi în iudaism, nu puțini erudiți ai Talmudului fiind medici renumiți. (Maimonide, rabi Ben Nathan, Israel etc.)

stiri

מפעל חיים

(הנחש חתמוד 12)

המערב-אירופיות (צרפת, איטליה, גרמניה, וכו'); הכר השלישי והאחרון, סוקר: סתד' מירע רב, את הקיבוצים היהודיים שבאסמירי קה הלטינית, והמזרח הקרוב, כולל הערבי, ארצות, המדינה "נרב" (סארוק, לוינסיה, אל-נידיר) ושאר ארצות במזרח התיכון (איראן, תורכיה וכו'); לרבות גם, נדחיו ישראל!; הקרואים, השומונים והפל-שנים).

* * *

וכך הולך ומתחלף מרפסובר את יהדות כל ארץ וארץ, כל יבשת ויבשת, כלקביון וקביון לאור. הוא מנחת את יהדות אירופה, למשל, שהצמיחה קיבוצים בעלי יוזמה תרבו-תית והשכלה יהודית-ברוסייה, פולין ושלמה וכו' ויבשה גם עיוותיהן של שתי העדות העיקריות בעמנו, של יהדות ספרד ושל יהדות אשכנז. על אף השוני במוצא ובמדות, הכיאר ספרד אשכנז את שני האסונות הגדולים ביותר על עמנו. כשתיהן צמחו מרכזים יהודיים מפוארים ככתניה כלכלית ומבחינה תרבותית בבריות עבר, ובכתניה מספר היהודים כיום נער יספרם— ושני הקיבוצים הותירו לנו את שתי לשונות הגולה, את הארצות ואת היידיש.

מתוך מבט לעבר ההיס-טור, פותח מרפסובר את סקירתו על כל שבט ושבט, עובר לסקירת תופת השואה ולתקופה שלאחריה. וכל אלה מתוך ציון מראי מקומות ואחרות דיומנופיות, לכל-ליות, וכו', ותוד הבאת מבי-לות להשוואה ולהערכה וכו' תחת סוציולוגי בראש כל דיון ובסופו. בהקשר עם עברית הציון הזה למראי מקומות ומקורות בליאוגראפיים שבוט דור לאור ברישיות "שבטי ישראל: סיומם של מפעל", ("מערב" 9.5.69): סבט, על חטונו, על הרש-עות הבינלאומיות והמלכות כל פרק ופרק בסדר מספיק כדי לקבל רישם ותפונה, במה מאמצים ועבורת נפלים השקיע המפסד המלומד במפעל זה.

החברה היהודית (1957) על שתי מהדורות, והמבנה (6 החברה וישראלית, 7) מגי-נת ההתיישבות (תשי"ח), 8) הוותיקנות היהודית בגולה (תשי"ט).

מלבד זה, מאסריו ומחק-ריו בנושאים אלו מפורטים על מאות עמודי עיתונים, כב-ציוס ומאמרים שהופיעו, כש-פות שונות, כארבעה העשורים האחרונים, באירופה, כא"י הפרוס-מדינתית, במדינת ישראל ובארצות של אמריקה וכו'. סקירה דימנופאטית-סוציולוגית מסודרת בשם "היהודי אירופה בימינו", הופיעה גם כעת בקובץ, הנות עברית באירופה" (עמ' 423—448).

* * *

גולת הכותרת של יציר-תו המדעית הוא, כמובן, המ-חקר הסטיוולוגי, שבצדק נקרא לו מפעל חיים, והוא ספרו "שבטי ישראל", שברכו ה-שלישי והאחרון יצא לא מ-כד. חומר היסטורי ורדמו-גרפי רב-היקף על התהוותם והתפתחותם של הקיבוצים היהודים בתפוצות כלול בש-ליושת הספרים. ביסודיות רבה רן המחבר בחייהם, בעיותיהם ולבטיהם של קיבוצי היהודים בארצות הגולה בעבר וכו' בזמן מעביר לעינינו את ההווה של יהודי הגולה עם רמות, שיהם ובעיותיהם לכל תפס-ביתו, כנון: נאבות, כפולה, סמיתה, שנאת ישראל, חינוך יהודי וכו' וכו'.

אוסר דבר צמח צמריון ברשימתו על "שבטי ישראל" ("החינוך", אוקטובר 1967): "בפתחיה למסדרות העברית של "רברי ימי עם עולמ" משת תרצ"ד כותב דובנוב, כי אלה הם "הכוח המיסים לעם של העולם הוא מקומו". ברוח זו סוקר פרופ' אריה טרנסקובר את התורה היהודית, ואת עולמנו היהודי, תוך תשומת לב לשבטי ישראל באזור הם שפי; במחקריו וב-ספריו השונים. סרטמקובר מוצא, כי עז ישראל במקו-מית פוזרו בעולם אינו מו-לויטי".

ולפיכך מוקדש הברך הי-ראשון של הספר, שיצא ב-1965, ליהודי ארצות הברית וליהודי ארצות הבר העמים הכריטי (אנגליה, קנדה, רוס-אפריקה ואחרות); הכרך השני, שיצא לאור ב-1966, בשם "יהודי אירופה בימינו" כולל סקירות על ארצות הגוש הסוציאליסטי (יהודי רוסיה, פולין ועוד) וכן על ארצות הרומוקרטיה

אויסצוגן פון דרשות

(הנחש חתמוד 11)

אין גישת מער וי א העלם. כלוי איניינעם מיט זיין חב, שאפט ער א שלמות. כדי צו פארשטיין דעם פולן זיין פונעם ווארט "גור" פון דעם אויבערמאטן פסוק, איז גענוג זיך צו דערמאנען אינעם באקאנטן משפט פון שלמה המלך, וועלכער איז גישט מסכים מיט דעם פארלאנג פון דער גישט אמתער מוסער וועלכע זאגט, "גור" צענענדיג דאס קינד אין צווייטן. דער מלך שלמה גיט ארויס א פסק-דין וועלכער להיפך, האט דאס ציניקטיון אויפצוהיטן דאס גאנצע חשונה — דערענצן די אייגענע פערזענלעכקייט, חתירה — געבעט, דאס צוריקשטעלן די פולקמענ-דיקע הארמאגיע צווישן באשעפער און מענטש, צדקה — די מעשים טובים וואס האבן דעם צוועק אז די צוויי העלפטן פון דער מסכת מיט דער געט-לעכער צורה, דער מענטש מיט זיין אוממענטש, זאלן זיך ווידערנעמען אלע דריי אייניגעם. מע-ברין אן רות הגדולה מאכן בטל דאס ביז פון זיין צעשטייט שטעלן צוריק דעם באגריף פון שלם. גאנצקייט האט גייט אריין אין דעם פון שום — פירן, און אייניינעם אין דעם פון דער עיה הקדש יו-שלים, דער סימבאל פון שלום און שלמות.

ריקצוועלן דעם גייטשישן גלייכענויכט, צו רע-האבטייט די "קרוין פונעם באשאף" און איר צוריקגעבן דעם גלאנץ אין דעם צוועק מיט וועלכע דער באשעפער האט זי באשאפן. אין די פארעלטענישן מיט גאט, קומט אויך פאר, איר לעבנס-וויב, אן אומגלייכענויכט. דו ביסט "תמים", גאנץ מיט גאט, דעמאלט ווען דו פילסט כבד זיין אונזערהייט אינעווייניק אין דיינ גייטסקער פערזענלעכקייט און אזוי ארום ווערט א תפלה א שלמות. דו, אייניינעם מיט גאט שאפט איר א גאנצקייט, ווינערבאר אין דאס ווארט וואס קומט ארויס מעומק הלב. דאס באקומט פליגל און דרינגט אריין אין די הימלישע הייכן. גישט צומע-ליק באדייט אין לשון קודש דאס ווארט "דברי אי ווארט. איר טאט. דאס ווארט אין הייזיק אויף אזוי. פיל וי עס פארוואנדלט זיך אין אין שעפערשישער טאט. דורך תפלה קומט, בכך, פאר דער צווייטער תקון פונעם. וואס דאס מענטשלעכע וועלן דארף מיט זיך פארשטעלן.

די פארעלטענישן מיטן מיטמעשן זענען ווין-דערבאט דעפגירט דעמאלט ווען משה רבינו פאר-לאנגט ביי די יידן אז יעדער פון זיי זאל געבן, לטובת דעם קהל. מחצית השקל א האלבען שקל, כדי דערמיט צו ווייזן אז יעדער מענטש באזונדער

ברכי נפשי

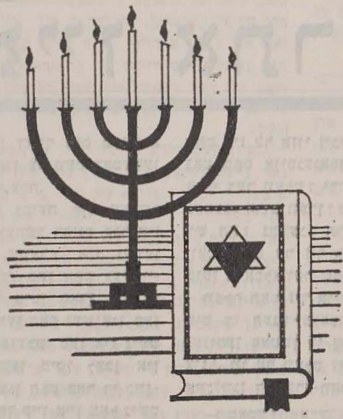
(הנחש חתמוד 11)

דעם — סאקע פייזש, אבער לאפוקי מין מרומה זאגט תוס' פות, ער ווערט א שותף למעשה בראשית ווען ער טוט גערעכטע זאכן, גישט קיין אונטערנעכטע. גישט קיין צושטענערשע.

צוריקצומענדיק צו "ברכי נפשי" זען מיר אז דאס זאגט אויך דער משורר צום סוף פון זיין זאג. "אשיה לה... איך ווע' זינגען צו גאט כל זמן איך לעב, איך וועל שטיין ווי לאנג איך בין". אבער דער משורר בעט אויך אז "תמל חסאדי, זי יונד זאלן פאר-יגערט ווערן פון דער ערד און די רשעים זאלן מער גיט זיין נאך דעמאלט ווען די רשעים און דאס רשעות וועלן פארעננט ווערן פון דער ערד און ס'וועט הערשן יושר און גערעכטיקייט.

היינט דאס אז אונזערע חכ-מיט שאצן אפ אז איין שעה מאן גערעכטיקייט, קאן צוגעניגן ווייטער צו דער הויכער מדונה פון שותף למעשה בראשית. אזוי דארף מען, היינט עט, אונטערנען די פונק פון גאט'ס צו וועלכער מיר האבן מענות. אקט א באשע-פניש וואס איז, כדמותנו, אין אונזער גלייכעניש" (בראשית א-כ), אזוי קאן מען זיך גלייכן צו גאטס דמות. גאט האט בא-שאפן די וועלט, און דעם מענטש-און אז דער דאזיקער וויל ווערן א שותף למעשה בראשית, דארף ער מאן וואס ער איז ב-כדלה. קיין וועלטלעך שאפן קאן ער גישט, אבער אפהייט דאס גערעכטיקייט, וואס אויך פון גאט קומט עט, דאס קאן ער, אלא גישט, קאן ער שטעלן די וועלט גייטשיש צי — איצט מיט די מענ-זישע מיטלען וואס ער האט אנט-

ח. ז.

חסידיים דערציילן...

רער פשיסער רבי ר' יעקב יצחק זצ"ל ווען ער פלעגט אויסנעמען תלמידי דים און זיין שטיבל, האבן זיי געדארפט רורבניין צוויי עקזאמנים: זייער בסיאות אין תורה און זייער פיושער געוונסט-צישאנער.

כלוי תלמידים וואס האבן אויסגעהאלטן ביידע פרווון זענען אָנגענומען געווארן אין דער ישיבה. דער רבי פלעגט זאגן: אז מען האט א שוואבן נאך קאן מען גישט גובר זיין רעם יצר הרע.

דער קאצקער רבי ר' מענ-דעלע אין דער ווארשער ציף ר' אייזיקל זי"ע גייענדיק שפאצירן האבן זיי באגעגנט אן אלטע יי-רענע וואס האט פאר-קויפט מעסערלעך. ר' אי-ציקל האט געוואלט קויפן א מעסערל, די יידענע האט אפגלאנגט פ'ר נאָרשן און דער רבי האט זיך מיט איר גערינגען, נעבערן נאך ריי.

זאגט אים דער קאצ-קער: — "אוישעלע, דער אאל תרבי שיחה עם הי-שעה" איז אויך געווען א נאָרשן...

הפרק השישי והאחרון שבכרך השלישי "שבטי יש-ראל" הוא פרק-הסיכום: המהפכה היהודית בימינו. בו רן המחבר, לכאורה, בהיש-פעת עצם קיומה של מדינת ישראל על הקיבוצים היהודיים בתפוצות. לכאורה, אסרנו, כי הארץ נעמית כפסד נמצא בו את הפילוסופיה של המחבר, השקפת עולמו היהודית כע-

אייזאתרונג

דעם ערשטן טאג סוכות האבן די ווארשעווער יידן פארענט-עט אים סוכות נפשות אויסצו-גיין אין גאט. מען כאפט אויף ארבעט און די דייטשישע פא-טולן האבן שטענדיג געקאפט. דאס כאפט האט אבער קיינעם גישט אפגעשטאן.

פער און שוועלע, ווי איבער סדום. באמבעס האבן געהאלטן אין איין אויפרייס, זעקס שטאקעס מויערן זענען איינגעפאלן ווי קארטן-שטיבעלעך. אונטער די חורבנות ליגן גאט געענשן. און ארום ווארשע פון אלע זייטן, האט דער שונא געשטרעמט די שטאט. א חידוש בלויז, וואס ס'זענען גאך געבליבן אין ווארשע היינער. פון וואגען זאל זיין אן אחרונ?

ערב סוכות ביי מבחנה האבן די יידן אין די שולען, אין די בתי-מדרשים, ביי די מיניגים שוין געוואלט, און ווארשע האט אן אחרונ. דער אחרונ האט זיך גע-פונען אין בראסלאווער שטיבל אויף נאָוואליצער.

קידוש גאסן. איין יעדער עק גאט — מדרות אין דייטש, אין פויליש. מען טאר זיך גישט קלייבן אין קיין רעדלעך, מען טאר גישט גיין אין דרייען איבערן סרא-טואר, זעקס אין אונטע מוואן אלע זיין אין די היינער. ס'איז געווען דריי נאכמיטאג און מען האט זעלבן געזען א דורכטריי. און אז עס איז אימיצער ארויס פון א הויז, האט ער זיך געצונגען אדער ער איז געלאפן ווי פון א הריגה. טיף אין די הייף האבן יידן געגעהן געשטעלט סוכות און גע-ווינט, וואס גאנץ ווארשע האט קיין איין אחרונ גישט. וואס האט מען זיך געקאנא העלפן? איבער דריי וואכן האט זיך געקאנא איבער ווארשע א העליש פייער, ס'האט זיך געגאסן

האלפן. דער המון איז געוואקסן פון די דאזיקעס, פון דער פראנצייזישקער, פון קראמאנע, פון נעביאן, פון יעדער גאט און געלט זענען זיין געקומען אויף נאָוואליצער בענטשן אחרונ. אויף אז גייענדיק האט זיך דער גייטעגאנט גישט געריכט. ס'איז אָנגעקומען דער קאמערדנאג: וואס איז דאס? — אזוי און אזוי, הער קא-מערדנאג! ס'האט גענומען א לענגערע צייט ביז מען האט דעם קאמער-דאנט קלאר געמאכט. אן יידן בונטעווען זיך גיט, אז דאס גייען זיי אהער בענטשן אחרונ. אז אין גאנץ ווארשע איז דא בלויז איין אחרונ! און אז דער דייטש האט שוין פארשטאנען, האט ער גאך אלץ געוהיבן מיט די אויסגעצויגענע פלייצעס פון דעם נאפאסט-מונ-דיר, זיך געזיידעט אויף די מאנאטישע יידן, וואס זענען גענומען זאגן "הלל".

דר. שלמה ביקל ע"ה

מאנער (איציק מאנערס ברו- רער) און משה שווארצערל פון זיינע ווערק וועלן מיר נאך דערמאנען. א שטאָם זיט י"ד (1943), "יד דא- ווע" (1948), "דריי בריי- רער וועגן מיר געווען" (1956), צוויי בענר "שירי- בער פון זיין דור" (1956)- 1965). אין זיין ווערק פילט זיך דער פישער אדער פון זיין שאפן. מער בולטער איז דאָס אין זיין ראָמאַן "די חספּה אַרטיסט" וואָס איז אַרויס אין תל-אביב אין 1967). "די משפּחה אַר- שיק" איז די ערשטע פּיל פון אַ טרילאָגיע פונעם בוך קאָווינער יידישן לעבן. נישט יעדן געלונגט עס צו בא- באשרייבן אַן עפּאָכע, נעוויסע מקומות, מענטשן און נע- נישטענדיג ווי ביקלען, וועלכער קאָן אין אינווענס אַ שרייבן מיט פיל נעפּיל און אויך זיין דעאליטטיש, אַקומענ- טירט און נישט דיראקטיש. שלמה ביקל איז אויך נע- ווען עפּטיק אין דער "יווּאַ", אין וועמען אַנפירונג ער האָט זיך באַשיליקט.

דר. ש. ביקל איז ביזן סוף פון זיין לעבן געווען פיל באהעפט מיט רומעניע, מיט אירע פּאָפּולאַרע וואָס ער האָט באוואונדערט, מיט די מענטשן וואָס ער האָט געקענט. אַן ערות דערויף איז דער באַנר "רומעניע" (זכרונות, נעשיכטע און ליטעראַטור קריטיק) וואָס איז דערשינען אין בוענאַס-אייירעס אין יאָר 1961.

צו זיין 70-יאָרטיק יוביליי, האָט מען אין ישראל אַרויסגעגעבן דאָס ייִדיש-הע- ברעניש "זאָלנור", "העטרת שלמה", אין וועלכן 28 אָנ- געזענע שרייבער אין פּו- בליציסטן האָבן פּאַרענעט- לייבט עשיירן און פּאַרערונגע אַרטיקלען געווינדעט דעם יוביליי. פּאַראַפּירן איז דער ביקל דערשינען געוואָרן מיט דער "ה" ל'יו"ק" פּרעמיע ביים יידישן קולטור קאָנגרעס. חבל על דאבדור ולא משה- תבחי!

די סוכה אין דער כאָר-שול

דורך דער פּרייזאָליקער ארבעט פון תלמוד תורה תל- סידים, איז דאָס יאָר געמאכט געוואָרן אַ פיל גרעסערע סוכה ווי אין די פּאַרטיקע יאָר. מיט איר רחבת-דיקטיט און שיינער באצירונג, האָט זי דערוועקט באוואונדערונג ביי אלע וואָס האָבן זי באזוכט.

אין די יום-טובֿדיקע סוכות פּעג, האָט מען געמאכט אין דער סוכה קידוש און ס'האָבן אָנגיבֿל גענומען מתפללים פון דער כאָר-שול, מענער און פרויען, וועלכע האָבן אלע געפונען אָרט אין דער "סוכת שלום".

דעם צווייטן אויפדערנאכט סוכות, האָט מען געפירט "שמחת בית השואבה", אין ראם פון א סעודה וואָס די בוקארעשטער יידישע קהילה האָט איינגעפירט.

דער דאָ חבילע דר. דוד משה רון שלום"א האָט נע- רערט פאר די קורסאנטן פון די קורס פאר עברית און יהדות וועגן די ארבעה מינים, סיסטאָן פונעם יום-טובֿ. דער כאָר פון די קורס האָט געזונגען, אין עברית און יידיש, אונטער דער אָנפירונג פון מיסטער שווארצמאן, רע- ליגיעזע און פּאָפּולאַר גענוג.

א נייע אויפירונג אין בוקארעשטער יידישן מלוכה-טעאטער

פון דער בינע, באקומט די ווארעמסטע אפלארעסמענטן. און שרה שפיין רעדט אויך פון די אנדערע שוויפילער, מאדערענע נוימאן, מאָנז גרוי, אריאן לופט, טאָיאָס בא- לאַן, בעכע מארקאוויטש - אלע פונעם יונגען רוד - וועלכע האָבן געשפילט אין געם ספּעקטאַקל, אַנאָוויזדזש ויערע מעלות, און ביי איי- ניקע אויך זייערע חסרונות. און צום סוף באמערקט זי די עלעגאנץ, זאפטיקייט און האמאָר פון דעם יידישן וועלכן ישראל בערקאוויטש האָט אויסגעטייט גוט מיראַנאם שווער איבערזעכאָרן לשון.

ה. חיים

פתרון החידון

בגיליון 212 של "כתבי-עת" אלוף תשנ"ב, פירסמען חיי- רוגו של קראנו ר' צבי טיראפולסקי מבוסוביבסק שבריר-הפועלות.

האדרת והאמונה לחי עולמים

המצינו בפתרון: פיגא וא- סרמן, דורוויי: שסואל צ'פליק, בוקרשט ופרופ' סר- לומון ריינהארץ, יאס.

פשוט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט אין ליידיקן בית-המדרש, דער- הערט טיט און האָט זיך אַ פרעג געטאָן:

— ווער איז?

פון מענטשער האָט זיך אַ הייב געטאָן אַ געשטאַל. קרע, בלוט, באַרונעס און אַן אַ היטל. אוי האָט אַויסגעזען ר' נחמן אין סטאַמבול אויפן וועג קיין ארץ ישראל. פון גרענץ ווייט האָט זיך דערטראָגן אַ ווידער-קנז: — ווער רעדט?

— נא, וואָלף, געט דעם אחרון און פאַר אַהיים. וואַרשע האָט קיין אחרון נישט אויף סוכות. לאַז דין טאַקע נאָך היינט ביינאכט אין וועג אריין. ס'איז אַ שווערע נסיעה, וואָלף, און אַז עס וועט דיר אויס- קומען צו טאָן זאכן, וואָס זענען אויס ווי שטעלן, ווי קייקלען זיך אויס אלע מיני בלאַטעס, אבי דער- מיט אַ שטופּ צו טאָן די וועלט אויף דער זייט פון זכות, ס'עס, וואָלף.

(השטת אויף זייט 9)

צייכונג פון באָריס שאַטץ

פרעזיקייט און בולטשייט, אָנגעפירט אַ קליינע גרופּע שוויפילער ווי מיט אַ קאָטער- אָרעסמאַטער אין וועלכער דער לייטמאַטער דאָרף זיך הערן פּעסע און קלאָר, אָבער אויך די מענער אין האַלבע פּענער. ער האָט די פּאַעטישע מאַ- מענטן געזען, ווערס (אי- ענדע מיט דער ליכט שטראַל וואָס פאַלט אויפן קויש מיט ווייסע רויזן פאַר אומגעווע- נעם מחבר האָט אים זיך אַ נרויס! לירישן ציטער), ער האָט פאַרלאָנגט ביי זיך שוין שפּילער דעם אַמטירלעכן אַ ס ת ש פ י ל, אָבער אויך דאָס פּאַעטישע פּיער וואָס אַל. מיראַנאָס עקסעסן מאַנען עס. דעם בעסטן ענט- פער דערויף, דער וואָס איז געווען אין זיין פון דער פאַר- טיטור, האָט געזען דער שוויפילער קאַדאַל מאַרקאַ- וויטש, דער אינטערפּרעט פּו- נעם אַרויזאַקאס נכריאל דער וואָס אַמפּאָלידע דעם אמתן מחבר פון דער פּיעסע, אַא- יטערן אַ? אַ נאָמען? לעבן אים, אַ יונגע געבומאנאָן, מיטאַעלאַ קרייזער, וואָס האָט אַ קליינעם דאָל, אין וועלכן זי דאָרף זיך אין אַוין חרשן, וואָס לויפט אַרײַן אין אַרויס

1945 קומט ער אום אין פולן בלי פון לעבן און מעטיקייט, ביי 38 יאָר, אין אַ פאַרקער- פאַרפאַל.

אויף דער קאנעווא פון דעם ראָוויקן געשעעניש, האָט דער דראַמאַטורג אַל. מיראַנאָס אָנגעשריבן זיין פּיעסע, "קא- מופלאזש" אין וועלכער ער ניט אַפּ פאַרדערגט דעם אָנ- רעקט פונעם פאַרשטאַנדענעם שרייבער, ווי אויך אָנערקע- נונג און פאַרערונג דעם אַר- וואָקאטן שטעפאן גענעסקו, איי- גער פון די חסידי אומות העולם, וועלכע זענען אין יענע צייטן געווען ליכטיקע שטראַלן אין דער געזעטערניש און געבראכט כבוד זיך, דעם מענטשן זיין פאַלק, און בכלל דער מענשיכייט.

דאָס בוקארעשטער יידישע מלוכה - טעאטער האָט די פּיעסע אויסגעפירט, אין דער איבערזעצונג פון ישראל בער- קאוויטש, און אין דער רעזי- פון פון באַקאַנען דעושיסער מאָני געלערטער.

וועגן דער פּיעסע און איר אויפירונג האָבן מיר פאַרפּו- לעבט אַ פּאַרקיין נומער פון אַנדערע צייטשריפט, אויף דער רומענישער ווייט, אַ רח- בותדיקע בראַנץ פון שרה מיט ניבן איבור אַ פּאַנ- מענט פון דער דאָוויקער בראַ- נץ וועגן דער אויפירונג פון דער פּיעסע:

"דער מיסאַע" געלערטער האָט מיט זיין גוט באַקאַנטער

זיין אתרוג

פארן. מען דארף אים בלייבן א רוח טאן און ער וועט ראטעווען פון יעדער צרה.

דען די נסיעה פון ווארשע צום באסלעווער רבינס קבר, איז געווען א שווערע, איז געווען חבוס הקבר. מען האָט געשלי- דערט אין מיטן פארן פון די וואגאנען, מען האָט געטאָן, מען האָט איינגעזעט מען אין נישט זיכער געווען מיטן לעבן. און פונדעסטוועגן האָט פאר די גיי- צען יאָר נאָך קיין איין מאָל נישט געטראָפן, און ער, וואָלף, זאָל נישט אַנקומען אין צייט אויפן רבינס קבר.

האיָר איז געווען די שווערסטע נסיעה. דערצו האָט ער זיך אויפן וועג דאָרשן געברענגט. און דער שונא שיסס, שרייבט יידן פון די שטעט געמט צו ס'פאַר- מעגן מיט דעם נפש. — איר, טאטע, פאָטער פון הימל... העלף!

האיָר וועט וואָלף זיך נישט לאַנג זאַמען ביים רבי'ן בלאַד נאָך דער יאַרצייט וועט ער זיך לאָזן אין וועג אריין. ס'האָט זיך אים נישט געגלייבט, אז די יידישע גאס אין ווארשע האָט דער שונא אָפּגעווישט. אויס גאַלעווקעס, אויס פאַנצישקאנער, אויס גושיבאָר, אויס קראַמאַלנע. און נאָוואָ-פּיע- ניין און צוואַנציג ער איז געווען זיכער אז דאָס בראַסלאַווער שטי- בל אויף גאַלעווישע שטייט. מיט

זיין אפאטאש

דעם צווייטן מאָר דאָס-השנה נאָכן דאווענען, ווען די בראס- לאווער חסידים זענען זיך שוין געהאט צוגאנגען פון דעם רבינס בית-המדרש, איז וואָלף ווארשע ווער נאָך אלץ געשטאַנען און געדאווענט. זי האָרעק הענט, וואָס זענען אַרויסגעקלאָפּן און די ארבע- האָט ער צעזינגען און דער מדרח-וואנט אויף די גא- קעטע וועגט איז געלעגן דער קאפּ איינגעזיגט אין דעם נישט אין בית-המדרש איז געווען שטי- ווי די ווערטער וואָס זיך נישט געוויסן דאָס, נאָר דורך וואָלףס פלייצעס, וואָס האָבן זיך געקלאָפּטע.

דורך דעם אָפּגעטע פּענצטער, וואָס האָט אַרויסגעקוקט אויפן רבינס קבר, האָבן זיך געשפּאַרט צעקרוםטע צווייגען פון אַן אויס- געבויגענעם עפּיבויס. די בלע- טער האָבן זיך געגעט. די וויי- טער-עפּ! — געווייזט. אַ בין האָט זיך געדעקלט פון שוויב אויף שוויב מיט אַז עקשונט און מיט אַזאָ זשומען. ווי זי האָלט גע- וואָלט דורכברעכען ס'זאָל און אין דעם זשומען אַזאָ פּיין:

איך וועל בלייבן צווישן אייך און איר וועט קומען אויף מיין קבר. דאָס איז געווען ס. צוואַנציגסטע מאַל ווי וואָלף ווארשעווער פליעט אויף יעדן ראש השנה פארן צום רבי'ן אויפן קבר. אין דעם זעל- וועם וואָס איז געלעגן ברויט מיט האָלץ, איז אויך געלעגן — לקוט מהרן, זיין משה וועגן זיבן בעטלער. און אין האַרץ — אוי- פּיך בטחון אַזוואָל זיכערקייט אז דער רבי איז נישט געשטאָרבען. דער רבי איז דאָך מיט אים מיטגע-

מאכר

דער מענטש דארף זיין א שליח
דייטער אנדעמאל אין "מסית תהיה"
אנאן צולסטע זיין מיט גאט" (דבר)
אין גלייכע איין זיין זיין וועג
אין די פארהעלטענישן בין
זיין און בין אדם לחבירו. מיט
די ליידיגאפט און די אויב-
פונעם לעבן. פריש אפ דעם
זיין. ער פארשט אלע פאנאמענען.
שמה עקספערטער ער נישט. ער

בית-ב-בית

של היהדות הדתית הרומנית

ב"ה בוקרשט
מספר 215
תשרי תש"ל

דברי תורה

מפי חכמי רומניה וגאונים ז"ל

בראשית

וַיִּנָּחֵם ה' כִּי עָשָׂה אֶת
הָאָדָם בָּאָרֶץ בָּאָרֶץ וַיַּעֲצֹב אֱלֹהִים
לְבָבוֹ (בראשית ו, ו)

חומר האדם נברא מהארמה
(וַיִּנָּחֵם ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עַם־
מִן הָאָדָמָה) ועל-כן ישאף החומר
לשורשו ולמקורו, יתאחד רק
לנשמות ששורשה גם כן בארמה
ומשתחרר להרחיק כל עניין רוח-
ני, כל מה שאין לו שורש ותול-
דה בארמה ובענייני עולם-הזה.
זה הוא שנקרא טבע החומר.
בבריתו הנספלה של האדם ללחום
בטבע זה ולכבוש אותו, הוא
טבע השכל.

בתקופת המבול נבר החומר על
השכל, הטבע הגשמי על טבע
הרוחני, והלב כולו היה משר-
עבד לחומר, עד כדי כך שטבע
השכל נכנס כולו. ומכאן באה
עצבותו של הקב"ה בכיכול.
ויתעצב אל לבו, כלומר
הקב"ה התעצב על לבו של האדם,
שבראשיתו היה כולו טוב, שור-
שו היה כולו רוחני, וכעת נשחט
ונגהפך לרע, ומושפע כולו מה-
חומר. ועל-כן לא השאיר רק את
נח שהיה בעל-מלחמה עם חומר.
מכאמר הכתוב: כִּי אוֹתָךְ רֵאִיתִי
צָדִיק.

(הרב אברהם-אריה לייב רוזן
ז"ל-מונינשט, בספרו
שגנת אריה)

חסידינו של רבי עקיבא

תחילת שימוש לפני חכמים

רבי יהושע קצקא קצקא
להורות (ללמד) תלמידיו בשיטתו.
מאז, נשכר רבי עקיבא בכפר קצקא;
גרייבקה, שם חקם ישיבה, מספר
תלמידיו של רבי עקיבא הלך
וגדל מיום ליום. האנדר מוסקבה
שקוי לו, לרבי עקיבא, ארבעים
לשמונה אלף תלמידים! לא עבר
מן רב ובינת-מדרש זה הפך
למרכז תורה, ושמו של רבי
עקיבא התפרסם בכל הארץ.

לרבי עקיבא היה תלמיד, גר
בשם עקילס. עקילס היה בן
משפחת של תלמידי אריסטו.
הוא תרגם מדרש את התורה ללשון
היוונית, ופרסם אותה. מתרגם זה
נעשה תרגום תורה לארמית:
"תרגום אונקלוס", קשה היה
לעקילס, איש הטבע המוחספס,
להפוך לתלמיד חכם, הניח על-
פי כליים קבועים, הוא עצמו
סיפר לנו על-ידי בסיפור נוגע
ללב: "דך היתה תחילת שמימי
(עבודתי) לפני חכמים: פעם אחת
הייתי מחלף בדרך ומצאתי, מת-
מקונו (מת שאין לו קרובים)
וספתי בו, עד שהבאתי אותו
לבי הקברות וקברתי אותו.
כשאיתי אצל רבי אליעזר ורבי

מאת שמואל רז
(התרגום הרומני בעמוד 4)

מינשר לשמחת תורה

ד"ר דוד משה רוזן, הרב הכולל לרומניה, נענה לבק-
שתו של מר משה א. יפה, ס'ו"ר, "היכל-שלמה", מושב הר-
בנות הראשית לישראל, ונישא איחור כתי הכנסת בישראל,
וישיר מינשר של ברכה שיקרא כאזוני הפוני אח"כ המ-
שתתמים בכבודיהם בהקפות-עם לרגל חגיגת התורה ביום
שמחת תורה.

התפרסם שהגיעו למערכת

מפעל חיים

עט חופפת וזכרון חסידים של "שבטי ישראל"
לפרופ' אריה טרסקובר

"שלושה ספריו-יסוד", "ה-
אנינונטאר" האומי שלנו",
"מרוולוניה על קיבוץ ישי-
ראל", אלה הן כמה מההגדר-
רות שניתנו מהמקברים ל-
צורתו המרעית של פרופ'
אריה טרסקובר, בעל שהמ-
חבר בעצמו, כרב-עונותנות,
מרכיב, בצניעות, על "מסקרה
סוציולוגית" (ב"הקדמה" לבר
א), או, תאור חי העם כ-
נולח" (ב"הקדמה" לבר הר-
שלישי).

אם נסכם את דרכו הכי-
מקרים על שלושות כרכי
"שבטי ישראל", יוצא לנו
שהוא מפעל חיים מונומנטלי,
ספרי מחקר יסודיים על העם
היהודי לתפוצותיו, כתובים
כירי אחד מנדולי הסוציולו-
גים בדרונו, שיעצ מים על-
ידי ר"ד ארתור רופין ז"ל,
מנדולי החוקרים של התפת-
חות העם היהודי.

אריה טרסקובר

פרופ' אריה טרסקובר אינו
פנים חרות בתחום המחקר
הסוציולוגי. מלבד ספרו "תול-
דות תנועת העובדים היהודי-
דית" בשלושה חלקים
שהופיע בספריית "יסודות"
הורשית (1931), וישננות
כולו על סדרת "האנושיות
העובדת", כל הספרים (הי-
דועים לנו) שהוציא פרופ'
טרסקובר החל מ-1936, הם
על נושאים היסטוריים-רימו-
גרפיים, ולמעשה קורות הי-
קבוצים היהודיים בעולם
בעבר ובזמננו. אנו, כאלה הם:
1) דאס יידענע עמיגראציע
פראבלעס (פאריז, 1936),
2) יידענע עמיגראציע און
יידענע עמיגראציע פאליטיק
(וויילנע, 1939), 3) נדודי וד
יהודים בעולם על שתי מהד-
רותיו (1939 — 1947, 4)
ואדם ונווד (1954), 5)

ש. אבי-אסתר
(המחד בעמוד 9)

צבי טירספולסקי

נבובסירסק (ברית-המעצות)

שיר חידוני

יש כ"תהלים" מוסור ויחור,
נכבד, נשכב וחסיר;
תוסס שבת, הלל ורום
לכורא-עולם, שמים ותהום —

ישר-מוסור על מעשי-בראשית,
על ההוייה היקומית, הישית;
על יין ולחם, על ארז נמוע,
מאמינים משמעים אותו מרי שבוע —

בשיר-מוסור זה שב"תהילים"
מפוזרים-מפוררים מ"ו פעלים,
ובסוף כל אחד, "ונו", נוספס,
לשם הידור וזן אליכם נשקפת —

אחר דברי הישר, חורו חירתי!
תפרו בכבד כמשכילי, כרתי;
ובסוף אתנצל על שלא-כרין
עירכתני מין-בשאינו מין —

שיר וחירה, מעין בלאיים,
אף שלא נאסר כמשנת-זרעים,
אם עשיתי זאת, הרי לכבוד הנבירה,
השפה העברית העדינה בשירה.

(שמות הפזמנים בגליון הבא)

לרגל יום = השנה
למותו של פרופ' זיג-
מונד פריינד, יוצרה של
הפסיכואנליזה, הח-
ליטה המועצה העירו-
נית פרייבור (צ'כוס-
לובקא) להקים אנ-
דרטה לזכרונו של המ-
דען שולד במקום.

בירושלים נפטר
ביל של 80 מרן ר'
יחזקאל סוגר ז"ל, ראש
ישיבת חברון ומנדולי
האישים של עולם ה-
תורה ושיטת החוסר.
המקלה היהודית
נראצה בוד"ו (ה-
אחים בוד"ו) מבלגאר
השתתפה בפסטיבל הי-
שליש בונאס-לוצינה
של יוגוסלביה וזכתה
במקום השני אחרי
שוודיה.

הופיע גליון המאה
של "במערבה", בשאון

עולם ומלווא

הציבור הספרדי וע-
דות המוחץ בישראל —
רות לחי

בגליון מס' 55/1969
של "הידיעות" פיר-
האמבורג והעניינים
(תקופה) להיסטוריה
האמבורג פורסמו מי-
סמכים מקוריים חדשים
בפולמוס עמדי-א"ב-
פיז.

בקונגרס הבינלא-
ומי של עורכי — דין
ומשפטים יהודים שו-
הקיים בישראל, שבו
השתתף ראנה קאסל,
החזן פוס נובל לשלוש
ב-1968, נבחר מר אר-
תור גולדברג, שופט
לשעבר בבית המשפט
העליון בארה"ב, לראש
הארגון.

הופיע זוספר "שמן"
למחזה, על שבטים
סוניות הש"ס, מעור-
בנו הרוחני של הגאון
ר' אשר אנשל וייס
וזייד רב בלונדון, שופט
בטונסילבניה.

השבועון "אגלנימיי"
נה, בטאון של יויווי
מערב-גרמניה, פירסם
רשימה על פעילות
התאסרוני יידיש בבו-
קרשט.

מבחר מאמרי הזוהר
מתורגמים לעברית בצ-
דף מבוזזות וביאורים
בשם "פוקי וזוהר" מאת
פרופ' ישעיה חשבי
מירושלים — צא לאור
בשני כרכים בהוצאת
מוסד ביאליק. פריס
ושבי, ליד טראנסיל-
באנעלו, משנת וזוהר,
נס נבחר כחבר בקו-
גוס למדעי היהדות
שווקיים בישראל.

ראש ישיבת פוניו-
בישראל, הגאון ר' יוסף
שלמה כהנאמן נפטר
בגיל 83.